

Luceafărul

III

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **33** (571)

Miercuri, 25 septembrie, 2002

Gh. Jurgea-Negrilești a fost numai un martor, atent fără curiozitate, scriitor fără pasiune, un învins mai apoi fără nici o luptă. Nu ținuse arma în mână, precum atâția dintre rudele și membrii clasei sale; nu pare să fi fost arestat, nici măcar urmărit pentru niscăi idei subversive sau vorbe imprudente; a știut însă să vadă și să scrie, ceea ce abia acum, după moarte, îl proiectează în altă lume, din care cunoscuse câțiva figuranți, scriitori de marcă, dar ale căror scrieri nu le citise.

alexandru george

cronica literară

„Volumul de teatru al lui Iosif Naghiu readeuce textul dramatic în spectacol, încearcă să reimpună autorul în propria reprezentare teatrală, și de ce să n-o spunem, ne dezvăluie faptul că aceste piese stau în picioare perfect în forma lor textuală.“

bogdan-alexandru stănescu

convorbiri incomode

ion dimitru:

„Medicii înșiși cultivă microbii
cu patimă și-i împrăștie“

cartea străină

pag 20

Poezia re-Facerii
și cenzura

bogdan ghiu

Nelu

horia gârbea:

La mapa cu furnici

Primul poet cu care am stat de vorbă în adolescență a fost Constantin Abăluță. Venise împreună cu Nora Iuga la un cenaclu în care un grup de adolescenți orgolioși se apucaseră de un tip aparte de poezie (credeau ei!). Îl citisem încă de pe atunci pe Constantin Abăluță, el făcea parte dintre poezii studiate, chiar "disecați" de acel grup de tineri aspiranți, viitorii matematicieni și ingineri, care voiau să prindă științific formula poeziei.

Într-adevăr, poezia lui Constantin Abăluță, abundentă și diversă cum este, poate servi foarte bine pentru exemplifi-

vizor

care într-un manual de poezie (utopie la care încă nu am renunțat?). El ar fi folosit mai ales acum, când sute de veleitari se reped să-și exprime "gândurile lor și pe ei înșiși" fără a se întreba dacă acestea chiar interesează pe cineva. Puține lucruri se pot învăța în poezie, dar ele trebuie învățate temeinic.

Talentul lui Constantin Abăluță este acela de a-și domina talentul. Poetul nu poate fi numai centru înaintaș. Cineva trebuie să aperse poarta, să știe să paseze perfect, la nevoie și lateral. În volumele din ultima vreme dintre care aș cita **Drumul furnicilor** și **Odăile** (editate de Asociația

Scriitorilor, București), Constantin Abăluță ajunge la un rafinament deosebit în asumarea, nu fără mândrie, a posturii de artizan izolat de lume, lucrând numai pentru sine și amorul artei, refuzând să vândă altcuiva decât marilor colecționari. Mâna artistului e "un obiect neînsușit" pe care aterizează fluturi cu "degete de statuie".

În realitate însă, cât de imobil și contemplativ ar fi poetul, Constantin Abăluță omul este cât se poate de activ. Traduce mult și bine ca unul care știe (și teoretizează) că există o limbă unică, universală a poezilor, a fabricat o mare antologie datătoare de bătaie de cap iar mai nou se apropie tot mai hotărât de dramaturgie. Deși merge foarte încet, e întotdeauna peste tot. Ori de câte ori îl întâlnești în autobuze și vreau să-l salut mă simt vinovat pentru că îl interup din lucru: poartă o mapă subțire dar plină de poezii, ale sale sau traduse, cine știe, pe care le adnotează de zor cu scrisul subțire, inconfundabil, de arhitect la care literele se înșiră negre și complicat-elegante asemeni furnicilor.

Constantin Abăluță scrie și publică foarte multă poezie fără a încerca să surprindă sau să șocheze, parcă nu pentru frumusețea obiectelor create ci, numai pentru perfecționarea continuă a uneltelelor care îl modelează. Literele se înșiră și ele pe drumul lor precis, imposibil de barat, ca niște furnici răzbătătoare.

În revista severineană „Amfitrion“ se poate citi o amplă anchetă despre publicațiile de cultură, între tradiție și tranziție. Semnează, printre alții, Ileana Roman, Ioana Dinulescu, Gabriel Dimisianu, Gabriel Chifu, Gheorghe Grigurcu, Radu Voinescu, George Vulturescu, Ioan Țepelea, Robert Șerban. Dezbaterile și alte texte fac din revista de pe malul Dunării una dintre cele mai apreciate din sud-vestul românesc.

stelian tăbăraș

Hop și noi în Top!

O veselie fără măsură cuprinde țara în orele lungi și multe ale „melodiilor la cerere“ cu care ne fericeste Radiodifuziunea noastră în fiecare zi!...

„Mai întâi vreau să vă dedic dumneavoastră, realizatorilor acestei extraordinare emisiuni, o melodie («Mulțumim! (el) - Vă mulțumim foarte mult! (ea)», apoi nașilor mei Dumitru și Vetea - nașa a împlinit de curând o frumoasă vârstă - (Să trăiască (el), îi dorim tot binele din lume (ea), pe urmă mele mele din Bolintin (Redactorul: Câți ani are?)... care are douădoide de ani... Redactorul: Bună, bună vârstă! Redactora: Hî, hî! o cheamă Vasilica Gherman. Redactorul: Ce nume frumos!... Mda, e controlare de bilete acolo... pe urmă cumnatului meu, Pompilică... Redactorul: - Lucreează cumva la... pompieri?... Nu, care a ieșit acu' zece zile din spital... Redactora: - Multă, multă sănătate!... Vă mulțumesc! și serei mele cu ocazia avansării ei la serviciu de către patron... Redactorul (incitat): - Da' câți ani are sora dumneavoastră?... Cincizeci și cinci!... Redactorul (dezamăgit): - Aaaa!

Dându-și seama că solicitantul și-a făcut norma la impulsuri telefonice, îi taie scurt macaroana: - Acum lăsați, vă oferim noi o melodie foarte frumoasă... trebuie să mai sune și alți solicitanți... Alo!

Cam șapte-opt ore pe zi, asta „se-ntâmplă“ la emisiunile noastre. Aparatele de radio funcționează în case, curți, birouri, ateliere, la bordul miilor de autoturisme. Când nu e „folclor“ (à la Marioara Morărescu) e muzică ușoară, ușoară de tot. Ce să mai amintim că aceste emisiuni se petrec în burta schimburilor de muncă? Oricum ni-i imaginăm pe solicitanți și adresați cum își prelungesc ei fericirea prin telefoane (de la serviciu, bineînțeles, prin sprijiri și șuete, prin comentarii glumețe. Dar nu sociologia muncii și a productivității ne interesează acum; să observăm mai întâi că solicitantul cere „o melodie“, nu o specifică. Nu precizează cântecul, autorul, solistul, textierul, nici când e vorba de un important poet. Cine alege totuși melodia? Ei, aici e aici!

Se știe că pentru reluări (pe minutaj) se acordă compozitorului (și nu numai lui) o sumă de bani numită folosință. Care, la un „frecvent“ difuzat poate deveni considerabilă. În acest punct apare... licitația! Neoficială, desigur, ea se produce în culise. Pe urmă,

din cifra difuzărilor se fac... topuri. Săptămânale, lunare, anuale! Din acest punct, rolul realizatorului de emisiuni, al relației sale cu compozitorii, șefii de formații, impresarii, este enorm. Asaltul asupra celor ce distribuie „muzică“ este și el pe măsură. Nu altfel ne explicăm repetarea până la saturație, într-o singură zi, a unor surogate submintale, ca în fixarea cunoștințelor gramaticale de către Trăsnea („Unde cauți tu iubirea, nu vezi că-i aici?“ - două „versuri“ repetate cam de douăzeci de ori și... ăsta-i cântecul! Imaginați-l și repetat pe post de cinci-șase ore!)

Prin aceste „cointeresări“ aflăm că nu știm care baterist s-a mutat de la formația X la Y. Că un altul și-a schimbat amanta, un altul s-a „încurcat“ cu patroana-impresar, un altul și-a vopsit părul! Toate astea comunicate pe un ton demn de „un comunicat important pentru țară“. Înalță ștacheta culturală, nimic de zis!

nocturne

Cu un an și ceva în urmă realizatorii au întocmit un top cu (țineți-vă bine!) Cântecul Mileniului Doi. Măi, să fie! Au ascultat ei cântecele dacilor, ale daco-romanilor, ale oștenilor lui Ștefan și ale hangetei sale Lenița? Ale ostașilor lui Mihai sau Lăpușneanu? Ale pandurilor lui Tudor și ale pașoptiștilor? Au ascultat ei măcar corpus-ul melodiilor înregistrate interbelic pe gramofon și patefon? Să fi avut ei în vedere multele și persistentele melodii ale anilor '70 (atât de minunate!) Să fi revăzut ei textele unor mari poeți clasici și contemporani ce au așternut versuri pentru nemuritoare melodii? Nici pomeneală! Au „ales“ un cântec liricoid și anti-heterosexual: „Prieten drag“. Nu-i vorba, solista plecată în Vest prin anii (tot) '70 e acum, acolo, bine situată. Interviuri telefonate la radio sau înregistrate la TV *România-Internațional* au precedat „desemnarea“. Reieșea că e gazdă excelentă pentru redactorii muzicali voiajori. Eu însă sper că aceste „premise“ n-au avut nici un rol în „alegerea“ făcută. Dacă mă înșel (vorba Cântecului Mileniului Doi) „Să mă uiți, că ți-am scris!“

Director:

Marius Tupan

Colectivul de editare:

Marinela Țepuș (redactor)

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Simona Galațchi (corectură)

Redactori asociați:

Horia Gârbea (teatru); Daniel Nicolescu (arte); Ioan Es Pop (poezie); Stelian Tăbăraș (proză); Radu Voinescu (critică)

Revista „Lucașărul“ este editată de Fundația Lucașărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calcea Victoriei nr. 133. București, sector 1,

telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala

sector 1, Calcea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Depresiunea, ca stare psihică deficitară existențială, ca problemă a vieții de a fi - de a mai fi - nu are limite sociale, istorice, ambientale. Totuși, o parțială mișcare a tendinței la colaps a energiei sufletului se regăsește în evoluția umanului, iar astăzi ea apasă greu asupra condiției omului. „Magazine Litteraire” publică, în numerele cumulate din iulie-august, din acest an, o anchetă sub titlul **Depresia - de la melancolie la oboseala de a fi tu însuși** în cadrul căreia sunt însumate studii sau referiri la un număr de scriitori începând cu Lucrețiu, continuând cu Flaubert sau Maupassant, Virginia Woolf, Scott Fitzgerald, Sylvia Plath, William Styron și mulți alții. Se fac aprecieri globale - din unghiul exprimării depresiei - asupra literaturii germane sau japoneze. Așa cum se întâmplă în cadrul acestor inventare de opinii cu un caracter oarecum panoramic, lipsește centrarea

însă, ducele - nobilul - La Rochefoucauld nu pierde din vedere nici o clipă resursele infinite ale inteligenței, spiritului, nobleței și educației de care poate dispune omul. El este un depresiv care înfrânge, clipă de clipă, prin personalitatea sa exprimată, afirmată, depresia. La un nivel încă mai înalt, faptul se vede având loc în cazul filozofului - și împăratului - Marcus Aurelius, în **Meditațiile** sale. Ce se mai poate spune, apoi, despre Buddha, în conformitate cu învățătura căruia „orice existență este rea”. Aparent, creația și depresiunea pot fi socotite asociate, legate iremediabil chiar. Camil Petrescu a ținut să precizeze: „Câtă luciditate, atâta dramă”. Într-o predică ținută la mănăstirea Borchelerie din Normandia, în urmă cu un sfert de secol, se afirmă, despre universalitatea întrupată în persoana lui Iisus, că aceasta și solitudinea sunt indisociabile. Solitudinea și depresia, la rândul lor, nu sunt condiții lipsite de corelări mai mult decât evidente. Cu toate acestea, condițiile depresiei există în toate culturile, în toate momentele istorice, și cu deosebire la nivelul elitelor, rezultatul

Mecanica insurgenților

**marius
tupan**

Este clar pentru toată lumea literară că există o tendință de schimbare a gărzilor în comentarea fenomenelor artistice. Momentul trebuie remarcat, nu ignorat; sau dezavuat, cum se observă pe ici, pe colo. E în natura artei să se întâmple așa. Mai ales într-o literatură care continuă să nu impună nici un nume pentru Premiul Nobel. Așadar, după o perioadă de acalmie și dezabuzare (deh, politica și-a jucat și ea rolul perfid și nefast!), când unii păreau să accepte vechile și supravegheatele ierarhii, *solidificate* în vremea comunismului, au început contestările, cărora puțini îndrăznesc să le spună revizui. Idolii, vremelnici desigur, sunt puși sub semnul întrebării, tabloul de valori se clatină, gusturile sunt în schimbare, în vreme ce autorii contestați nu renunță ușor la fotoliile privilegiate. Câțiva reacționează brutal, jignitor, deplasând în comentarii acide subiectul în alte domenii, paralele cu cel literar, alții, intrați în anume camere obscure, dar și deplasați pe tărâmurile asiatiche, croiesc planuri de debarcare a celor care-i sprijină pe contestatari: în virtutea acceptării mai multor puncte de vedere, spre emanciparea literaturii autentice! Rolul justițiarilor literari li se pare repartizat de spirite duplicitare și vindicative. Neavând, cică, o operă consistentă, prin urmare, nici autoritate, n-ar trebui să-și aroge dreptul de judecatori aprigi. Căci, nu-i așa, fiecare epocă și-a avut partizanii ei și puțini ar fi rămas pe baricade într-o așa lungă și imprevizibilă *conflagrație* artistică. Tinerii răzvrățiți sunt dispuși să-și sprijine numai colegii de generație, chiar dacă aceștia au vagi legături cu arta: trebuie să-și justifice scopurile nobile ce-i animă. În atari condiții, când înverșunările vin din mai multe părți, conducătorul de revistă e îndrituit să accepte o poziție sau alta. Teoretic. Practic, situațiile suportă nuanțări. Intră în joc moralitatea directorului, pregătirea sa intelectuală, simpatiile firești, afilierea la o grupare și, nu în ultimul rând, direcția pe care o are publicația. În ceea ce ne privește, am mai spus-o și cu alte ocazii: găzduim cu ospitalitate opinii din toate părțile și, mai ales, punctele de vedere ale scriitorilor importanți. Nu are dreptul nimeni să batjocorească un autor validat, chiar dacă s-a întâmplat să rateze un text. Doar cartea aceea poate fi amendată, nu toată opera, în corpore. O revistă literară poate fi considerată și un spațiu unde autorul trebuie apărat și protejat. Dar, în același timp, tot aici trebuie încurajați noii creatori, pentru a se exprima și a-și impune opiniile: cu decență însă. Spre binele literaturii și al reconsiderărilor. Nimeni nu hotărăște canonul. Cel mai mediatizat critic contemporan, Nicolae Manolescu, admitea că acesta poate fi stabilit de mai mulți, într-o perioadă ce nu poate fi totuși limitată în timp.

DEPRESIUNEA ÎN PLINĂ VARĂ

**Caius Traian
dragomir**

textelor printr-un principiu general, elaborarea unei concluzii sau a unui set coerent de concluzii - unitatea tematică nu impune convergența ideatică, ceea ce permite ansamblului să transmită un sentiment de spontaneitate, deschidere și prospețime a gândului pe care îl suscită. Este însă ciudat ca nume precum acelea ale lui Ionescu, Cioran sau Beckett nu ocazionalizează studii, considerări sau reflecții, deși, în chip sigur, nu depresiunea a lipsit din biografiile lor. Poate că deschiderea nu ar trebui să excludă un anumit pragmatism al abordării și atitudinii, indiferent ce problemă ar fi supusă discuției. Jacques Lacan, marele psihanalist, spunea că depresiunea este o formă a lipsei de curaj, de lașitate în fața vieții. Poate că depresivul însuși nu își găsește puterea să se ocupe de mulți alții în viața sa și, astfel, comunitatea celor care suferă în acest mod nu se constituie decât foarte parțial. Dacă privești însă portretele scriitorilor români publicate în tratatul istoric al lui G. Călinescu este cu adevărat greu să găsești un singur autor român pe a cărui figură să nu descoperim amprenta unei grele, apăsătoare trăiri.

François de La Rochefoucauld este (considerat dintr-un anumit punct de vedere) un depresiv - scepticismul său, modul în care privește fragilitatea principiului moral din om și, în general, lipsa - postulatată - de forță a spiritului, analiza pe care o face faptelor istorice, dar și experiențelor sale intime, îl recomandă pentru o astfel de calificare. Pe de altă parte

apăsării, al amenințării înfrângerii sufletului uman se manifestă devastator și de neascuns, iar altele nu face decât să sporească demnitatea celui sau celor expuși negativităților acestei lumi.

Diferența dintre depresiunea învinsă și depresiunea învingătoare este, cu siguranță, aceea dintre noblețe și burghezie, dintre condiția aristocratică (în sensul psihic și spiritual superior) și starea burgheză (cu înțelesul material, și deci economic, obișnuit). De o parte este identitatea indestructibilă, și care nu trebuie dovedită; pusă la încercare ea rezistă chiar și atunci când purtătorul ei cedează - nu constă în ceva anume, fiind pur și simplu aristocratism în stare autentică. De cealaltă parte este identitatea sisifică, niciodată împlinită, mereu în descompunere, cerând continuu reconstrucția inutilă din cauza rezultatelor sale efemere. Frica de moarte, frica de eșec, frica de singurătate sunt forme ale raportării ființei noastre la imanența - ambianța existenței aristocratice o constituie transcendența. Burghezul este persoana care nu reușește să termine niciodată ceea ce are de făcut pentru sine, nobilul - cel adevărat - nemaiavând nimic de făcut pentru sine se devotază integral celor pe care ține să le facă în avantajul semenilor. Atunci când Eminescu spune: „Până nu mor/ Pleacă-te îngere/ La trista-mi plângere/ Plină de amor”, el vorbește în apărarea „îngerului”, oferindu-i acestuia o șansă, căci fiind un tragic nu a fost un depresiv, decât o dată redus de boală la o condiție propriu-zis umilă. Adevărații depresivi sunt și singurele personaje luate în calcul ale operelor lor, ceea ce, evident, este ceva cum nu se poate mai burghez.

**Poetul Constantin Severin
il ia la întrebări pe profesorul
și traducătorul Andrei Ionescu**

radu voinescu

Euimitor cât bat uneori câmpii unii dintre criticii literari! Ipoteze hazardate, idei răsucite, interpretări superficiale sau distorsionate, tratamente ale unor cărți cel puțin ciudate în raport cu valoarea lor, verdicte date după ureche. Iar lista „răutăților“ nu se oprește, de bună seamă, aici. Ce să mai spunem despre beția de cuvinte, despre elucubrațiile așa-zis hermeneutice, despre potopul de citate din diverși autori cu nume celebre aduse în text numai ca să mascheze lipsa de idei a celui care scrie și ca să umple pagina, despre elogiile fără acoperire sau despre nimicirile care se referă mai puțin la text și mai mult la persoane?!

Iată de ce socotesc bunul simț o calitate *sine qua non* a personalității unui critic. Atât în sens comun cât și în sens filosofic. Criticul e și un om cu picioarele pe pământ (chiar dacă în structura lui psihică se fac simțite pulsiuni creatoare) și un gânditor care operează cu structuri logice într-o manieră inatacabilă, care are mereu proprietatea termenilor și poate investiga multivalent temele și operele asupra cărora se exercită. Oricât ar valorifica o sistematică, oricât ar fi de sofisticat instrumentul analitic cu care incizează fenomenul literar, el rămâne mereu ancorat de adevărurile operei, de contextul ei, de câmpul de receptare, de grija pentru corectitudinea evaluărilor, de relațiile ei cu câmpul literaturii, cu epoca, cu idolii care stăpânesc mințile contemporanilor. Cu determinarea socială, istorică, psihologică, religioasă, morală altfel spus.

orizont de așteptare

Deși criticii talentați și devotați nu sunt câtuși de puțin rari, cei care să păstreze nesmintit dreapta măsură, riscându-și chiar faima la care ar putea spera nu sunt, cu toate acestea, atât de des întâlniți. Și nici nu plac întotdeauna celor care-i citesc. Pentru că, de fapt, oamenii vor mai puțin să audă adevărul cât ceea ce le face plăcere, ceea ce răspunde mai bine fantasmelor, așteptărilor pe care le au, ceva ce li se pare că le vindecă frustrările. În fond, marii critici au și puțină nebunie. Dar criticii lucizi marchează și ei, în felul lor, timpul și atmosfera în care trăiesc și în care își desfășoară competența. Își lansează avertismentele, își dezvoltă judecățile bucurându-se uneori doar de audiența unui mic cerc de adepți. Deși li se observă celor „posedați“ darul vizionar, lucizii nu sunt mai puțin vizionari. Nu în sensul exaltării ci al capacității de a spune azi ceea ce lumea va fi de acord abia mâine să asculte sau va putea abia peste cine știe cât timp să înțeleagă și să accepte.

Intervențiile lor se fac poate mai puțin în cadrul unor studii îndelung elaborate cât în cadrul cronicii de întâmpinare, foiletonul critic, cum i se mai zice, și mai ales în perimetrul unui gen aparte al jurnalisticii culturale, este vorba de ceea ce aș numi critică publicistică.

Constantin Pricop este unul dintre acești literați care practică publicistica axată pe temele arzătoare ale criticii. Ale criticii timpului în care scrie, precizez, dacă mai e nevoie. O dovedește din plin activitatea de colaborator la gazete literare, despre care am amintit. Textele scrise cu aceste ocazii - ca gen publicistic s-ar încadra la articol, ca tematică literară, la critică - sunt reunite în volumul *Literatura și tranziția* (Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2000).

Critic de bun simț fiind, în sensul celor arătate mai înainte, Constantin Pricop ia poziție în legătură cu o seamă de fenomene care indică deruta,

confuzia, partizanatul, lipsa criteriilor, obnubilarea în activitatea criticii literare românești din deceniul al zecelea, unul, în fond, la fel de dificil ca și cele care l-au precedat, cele aparținând dictaturii comuniste. Deși ar fi trebuit să fie un deceniu al libertății, în teorie, în practică s-a dovedit - și subiectele alese și lămurirea lor de către Constantin Pricop, așa cum de altfel și alții au făcut-o în presa literară, o certifică acum parcă și mai convingător - plin de limite și de poncife de care cei mai mulți dintre actanții scenei noastre literare nici nu-și dădeau seama, starea lor, chiar dacă inconștienți de ea, tot lipsă de libertate fiind.

Cum procedează un critic de bun simț? În primul rând, tranșează în termenii realității o situație care tinde să derapeze către domeniul iluzoriului. Spre pildă, la ce nivel e interesantă literatura noastră pentru traducătorii în alte limbi? În articolul „Încă o dată noi și ceilalți...“, datat aprilie 1998, avertizează că scriitorii și oamenii de cultură români bat monedă pe cunoașterea noastră de către Europa fără a avea măcar cea mai vagă reprezentare despre modul cum ar putea fi prizată (sau ce anume din ea) literatura română pe o astfel de piață și ce poziție avem în mod real pe această piață (în paranteză fie spus, existența unor Tzara, Ionescu, Cioran sau Eliade nu înseamnă deloc că literatura română e prezentă în atenția europenilor din Vest, originea lor e română, dar literatura care i-a făcut celebri nu).

Sau se oprește asupra unei situații aparent paradoxale și o analizează în premisele și în consecințele ei până când din aporetica situație în fața unei teme fără ieșire pentru cei prinși în plasa prejudecăților sau a ignoranței nu mai rămâne decât litera clară a unui îndreptar. „O schimbare ca aceea produsă de căderea regimului comunist afectează nu numai sistemul politic și organizarea socială, ci întreaga viață a colectivității - scrie în articolul „O criză a criticii?“, datat iulie 1997 - în ce are ea mai intim, inclusiv sistemul de valori. O schimbare profundă presupune o mutație la nivelul percepției valorilor - iar critica literară care face din stabilirea valorilor obiectul ei principal, nu poate să nu fie serios prejudiciată de o asemenea înnoire (eu i-aș spune haos sau anomie - n.m., R.V.). În lipsa schimbării ar trebui să conchidem fie că societatea românească nu e nici azi liberă (ceea ce, oricâte probleme am avea, nu este adevărat), (ceea ce, oricâte probleme n-am avea, este adevărat, dar nu e locul pentru a deschide o discuție despre libertate; nu în limitele filosofiei, nu suntem liberi nici măcar în termenii democrațiilor occidentale - n.m., R.V.), fie că, cel puțin din punctul de vedere al criticii literare, ea a fost liberă și pe timpul dictaturii comuniste - ceea ce iarăși nu corespunde realității.“

Ce s-a întâmplat, la urma-urmei? Chiar dacă în comunism s-a manifestat o contrapunere a actualului critic față de orientările de partid, „opțiunea pentru critica estetică a fost însă rapid copleșită de ceea ce sociologii numesc efecte perverse. Sub eticheta criticii estetice, care ar fi trebuit să se manifeste în deplină libertate de decizie și să se bazeze pe competență, s-a deschis, de fapt, un front de opoziție față de așa-zisa critică oficială. Lucru important ca act de rezistență față de tirania comunistă, dar care, în fond, nu mai avea nimic de-a face cu critica estetică. Aveam, astfel, o nouă critică tendențioasă, cu substrat ideologic și politic. Ea susținea scriitorii considerați democrați, «bine orientați», autori legați prin solidaritate de grup de criticii... estetici.../ Este îndoindnic că grupul criticilor care se autointitulau «estetici» a propulsat mai mulți scriitori de valoare decât criticii susținuți de putere. Dar acest raport nu poate ascunde modul în care se practica critica în acea perioadă“. De aici, necesitatea revizuirii ierarhiilor realizate până în 1989 deși, susține autorul, ideea aceasta, care pare logică în lumina argumentelor expuse, nu a fost îmbrățișată de

nimeni în anul în care a lansat-o (1992) și nici după aceea. Opiniile s-au mai schimbat, între timp, reluarea problemei, anul trecut, de către Ion Simuț, a avut darul să inflameze bine spiritele și să facă să curgă multă cerneală. Dar despre decalajul dintre timpul când o idee e emisă și timpul când poate găsi ecou am vorbit mai sus.

Circumstanțele în care se desfășoară actualul critic sunt mai peste tot invocate și descrise în aceste articole. Ele au în vedere „coruperea“ sistemului axiologic de către orice fel de interes care nu e estetic, fie că e cu puterea, fie împotriva, de mentalitatea noastră înțepenită în sistemul de vasalitate de tip feudal, care funcționează și în lumea literară (rețeta de parvenire descrisă de Eugen Ionescu în *Nu!* și aceea descrisă de Sebastian în *Jurnal* rămâne și azi valabilă și a traversat eficace și vremea comunismului), de inerțiile cu care ne privesc vedetele, de diversunile grupurilor de presiune ale scriitorilor de la diferite publicații sau din diferite zone și așa mai departe.

Stabilitatea ierarhiilor, valorice e, la noi, constată Constantin Pricop, artificială, „autorii despre care s-a hotărât o dată că sunt valoroși rămân, în virtutea unei gândiri substanțialiste, valoroși... «la nesfârșit», fără a mai da examen cu fiecare nouă carte, cum se cuvine și cum se întâmpla, de pildă, în perioada interbelică, inerția elogiilor nu va fi clintită, cum ar fi normal, de c

CONSTANTIN PRICOP

scriere slabă, ci doar de greșeala în jocul poli de defectiunea față de grup. Astfel, indiferent de ceea ce scriu, acești autori se bucură de cronici prompte și elogioase, de articole care reaud, în conștiința cititorilor, periodic, o imagine avântă joasă, de participări la juriile care fixează premiile literare, la colocvii în străinătate și în țară etc.“

Între timp, și în această privință s-a produs câte o mișcare în sensul pozitiv. Dar ce se poate reproșa criticii de bun simț este următorul fapt: ea însăși cade în capcana propriei... echidistanțe. Vrând să nu supere pe nimeni explicit criticul de această formație evită să dea nume, să spargă vițelul de aur de pe soclu, să spună care e ieșirea din situația care pentru alții pare încurcată și pe care el a descifrat-o așa de frumos. Meritele atunci, revin celor care chiar pun în aplicare aceste idei, care militează efectiv pentru a demistifica un autor mediocru, pentru a impune unu ignorat pe nedrept, pentru a disloca un clasament fals alcătuit. Se întâmplă aici ca și în arta militară. Nu teoreticienilor unui cutare tip de atac sau de apărare, de asalt al fortificațiilor ori de întreprindere a unor mijloace tehnice în luptă li se ridică statuile și nu ei sunt sărbătoriți la trecerea pe s arcu de triumf ci generalii care-și riscă viața armatele mizând pe aceste teorii.

Dar poate criticul *raisonneur* nici nu râvneste la onoruri. Este prea lucid pentru a se lăsa încântat de zgomotul lor.

Blestematul limbaj esopic

bogdan-alexandru stănescu

Volumul publicat de Editura Muzeul Literaturii române (Iosif Naghiu, **teatru**, volumul I, București 2002) exhibă, într-un mod generos (cantitativ și calitativ), evoluția unui dramaturg ce împarte soarta oricărui autor contemporan: tinde să dispară, dacă nu complet, cel puțin pe jumătate, în spatele propriei opere, sau, în cazul dramaturgului, în spatele happeningului în care teatrul s-a metamorfozat. Aș recomanda o metodă deosebită de cuantificare a succesului unei piese, cel puțin în București: seara, cu puțin înainte ca teatrele să se deschidă, pot fi văzute grupuri de studenți, în fața Universității, care așteaptă să intre la spectacole, pe baza carnetului... De regulă, ținta este cam aceeași pentru toți. Ceea ce iese în evidență însă este concepția pe care o au despre piesele de teatru, concepție ce nu se deosebește de aceea a tinerilor rockeri gata să intre la un concert. Recomandările lui Călinescu privind "etapele" pregătitoare ale celui ce urmează să intre în contact cu Thalia (lecturarea textului dramatic, sosirea în sala de teatru cu 20 de minute înainte de începerea piesei etc.) sunt imposibil de urmărit în cazul acestor devoratori de spectacol. Vina nu este a lor, și nici nu poate fi atribuită cuiva în cadrul acestei cronici. Rezultatul condițiilor este însă că, în umbra spectacolului dispare textul, în spatele "teatrului" moare autorul, mai repede chiar decât în cazul altor genuri literare. Ba chiar, actorul acoperă autorul... Este una dintre interpretările piesei **Misterul Agamemnon**, a lui Iosif Naghiu.

cronica literară

Evoluția evidentă în volumul pe care-l am în față este de la simplu la complex, de la monolit la arhipelag. Expresia frustră, personalitățile binare din primele piese transcend în ramificații psihologice, în idei din ce în ce mai echivoce, dând totuși, în ultimele piese, senzația unei maturități auctoriale de invidiat. Extrem de util mi se pare demersul autorului de a include în volum și receptările revuistice imediate ale pieselor. Cazul **Gluga pe ochi** este și cel mai interesant pentru noi, dat fiind că sistemul de lucru al criticii momentului, evidențiat prin propriile cuvinte mai poate încă șoca: "Acel «blestematul limbaj esopic», cum îl numea Lenin, este tradus aici într-un îndemn «de a se citi printre rânduri», exprimat de personajul principal al piesei. O asemenea lectură ne face să înțelegem că în piesă nu e vorba de un univers abstract, fără contur precis, nici de critica societății burgheze, cu toate contradicțiile și compromisurile ei morale, cum ar lăsa să se creadă la prima vedere datele exterioare ale lucrării..." (Consfătuirea pe țară a oamenilor de teatru, 23 iulie 1971) sau "Autorul comediei crede - și îl nimeni nu-i poate pune la îndoială această credință - că replicile acestei piese sunt expresia unei atitudini, că satira intenționată este un act civic, în sfârșit că în această piesă s'apăsă un adevăr. Drama unei astfel de credințe eronate este - mi se pare mie - de natură sănească să stăruim asupra consecințelor ei." (Dinu Săraru, „Tribuna”, ianuarie 1971).

reprezintă de fapt o intenționalitate dublă, din care cititorul este liber, - sau nu -, de a alege varianta cea mai credibilă. Intervine de fapt aici și distincția lector critic - lector semantic, deci o interpretare greșită poate fi atribuită fie incompetenței hermeneutice, fie relei voințe (rea voință care, nu-i așa, nu ținea atunci de cel ce arunca anatema, ci de instanțe superioare!). Pe cine dăm vina? Pe intelectualul care stă departe de *mainstream*, sau pe societatea ce-l calcă-n picioare? Cine este purtătorul glugii?

"POLIȚISTUL: Domnule, gluga nu o pot ridica, pentru că măsura ei a fost făcută special pentru capul meu, așa că nu ar avea nici un rost să încerc să privesc mai departe decât îmi permite croiala normală a glugii. Cât despre întunericul de care tot faci caz, pot să-ți spun că aici nu este nici un fel de întuneric... Sau este?..."

Pieseii i-a fost reproșată o anumită inconsistență a personajelor, inconsistență, zic eu, compatibilă cu genul de piesă abordat: tezisul este evident, e vorba aici de o piesă idee, într-o filiație strânsă cu teatrul absurd sau expresionist. Ce mă miră însă este faptul că nu s-a vorbit deloc despre analiza pe care drama-

turgul o face unei "tehnici a terorii", venite din partea omului simplu, care simte fragilitatea "superiorului": armele ideale sunt tocmai agresivitatea și psihologia de periferie (aici au avut dreptate tovarășii, din punctul lor de vedere, să se supere).

Evoluția ilustrată de volumul prezent are, cred eu un punct culminant în zona **Misterul Agamemnon** și **A treia Caravelă**. În prima piesă, întoarcerea eroului atrid în Micene îl provoacă surpriza de a găsi o adevărată industrie teatrală ce se baza tocmai pe **Orestia**, scena cea mai gustată de public și exploataată de compania de teatru ce are în centrul său chiar pe soața Clitemnestra (și restul familiei). Inamicul numărul unu este invizibilul Tespis, "inventatorul" actorului, iar unica armă împotriva acestuia ar fi chiar **critica**. Finalul îl împinge pe Agamemnon să intre în propriul său rol, să fie omorât de soață în fiecare seară etc. Piesa este structurată pe formule simbolice binare, cum ar fi adevăr/legendă, istorie/teatru, actor/autor, formula ce le unește fiind tragedia lui Agamemnon: deși complet asimilabilă registrului modern **Misterul Agamemnon** dovedește o puritate a emoției ce mă face să îndrăznesc a o numi tragedie modernă. Autorul păstrează formula clasică "apolinică", pe când ironia (apocaliptică în sensul definit de Northrop Frye) nu-i poate fi atribuită decât lui Dionysos. Legenda își omoară protagoniștii. Orice încercare a acestora de a se împoterivi rolului ce le-a fost atribuit este soldată unui eșec, căci mitul are proprietatea de a se autogenera: "CLITEMNESTRA: Cultura nu poate fi distrusă nici

"Mai spune-i să pregătească armata împotriva unui dușman subtil și perfid. Armele lui sunt cu atât mai periculoase cu cât nu lasă urme de răni și de sânge. (Scutierul vrea să iasă.) Una dintre ele e vorba... Când se întinde la șarje amețitoare cu metrii cei antici nu mai ai împotriva lor decât un singur mijloc. Critica. Spune-i deci Sulițașului să pregătească în arma aceasta o sută din ofițerii mei cei mai buni. De ariergardă. (Scutierul se repede iar spre ieșire.) Stai!... (Scutierul se oprește și se întoarce iar. Agamemnon, blând.) Și nu mai ucide așa fără rost. Selectează!..."

(Misterul Agamemnon, Iosif Naghiu)

dacă-i dai foc, darmită atunci când încerci să faci o treabă oarecare-n bazin. De altfel, gestul tău i-a dat apă la moară. Criticii avangardiști deja șoptesc că acesta a fost primul semn de reprimenire al artei."

Încercarea lui Agamemnon de a evada din propria legendă este înlocuită de lupta dintre Columb și Martin Alonzo Pinzon de a intra în mit. Gesturile ultimului sunt sortite celui mai crunt eșec, dat fiind că destinul încă funcționează în dramaturgia lui Iosif Naghiu. Această piesă a fost asimilată realismului magic, dar cred că aceasta ar fi doar un înveliș superficial al organismului textual, lupta pentru legendă fiind o încheștare cu un aspect de tragedie clasică evidentă. Tocmai de aceea cred că **A treia Caravelă** reprezintă cealaltă față a monedei **Misterul Agamemnon**.

Volumul de teatru al lui Iosif Naghiu readeuce textul dramatic în spectacol, încearcă să reimpună autorul în propria reprezentare teatrală, și de ce să n-o spunem, ne dezvăluie faptul că aceste piese stau în picioare perfect în forma lor textuală.

Bujor Nedelcovici
Cochilia și melcul sau Fericirea interzisă,

Editura Allfa

Ultimul volum al prozatorului Bujor Nedelcovici cuprinde articole politice, interviuri, polemici, eseuri, scenarii de film și cronici de carte, publicate din 1996 până în 2000 - un material aparent eteroclit, asemenea haoticei realități de tranziție pe care autorul încearcă să o surprindă, să o înțeleagă și mai ales să o ordoneze, conferindu-i sens. Recuperarea retrospectivă a sensului ("în căutarea sensului pierdut" al vocației scriitoricești, dar și al lumii) înseamnă revoltă față de istorie, cucerirea libertății de a înțelege și salva, prin scris: "Literatura m-a salvat din această probă inițiată numită viață". "Scriitorul în Cetate", fluturând, uneori energic și cu încredere, alteori cu sarcasm și tristețe, utopica flamură a idealurilor moral-civice și culturale își asumă un model al "sfințeniei laice", o ipostază activ-donquijotescă: aceea de pasionat cavalier al literaturii, angajat într-o imposibilă luptă cu "timpul istoric" și cu uitarea. Dublu anacronism, conștientizat încă din "Prefață": "Arta scrisului este un anacronism trăit cu temperatură maximă...", utilitatea ei, atât cât este, ține de impactul asupra conștiinței cititorilor. Atâția câți au mai rămas, într-o epocă a imaginii mediatice.

Scriitorul se erijează în postura unui "paznic al memoriei", dar și a unui justițiar, conștient că de justiție și memorie are nevoie nu doar el, ca individ victimizat de o istorie coșmarescă, ci societatea românească în ansamblul ei, pentru a dobândi ceea ce-i lipsește: coeziunea interioară, sănătatea morală, în fond, normalitatea. Viața socială, politică și literară contemporană, trăită fragmentar, oportunist, la nivelul "momentului", nu are timp pentru trecut, pentru refacerea punților de legătură dintre cele două perioade, cea de dinainte și cea de după 1989. Le este oare interzisă fericirea românilor? este întrebarea care plutește, fantomatic, asupra cărții. Ori doar înțelegerea propriei istorii? Nu suntem în stare să ne aducem aminte, să ne asumăm responsabilitatea propriului trecut? Ne complacem într-o căldură mlaștină morală, pe care ne e teamă să o asanăm? Bujor Nedelcovici amintește de "miasma" din tragedia grecească, acea duhoare a păcatului care nu dispăre decât prin pedepsirea și îndepărtarea vinovaților. Numai că, observă el undeva, românilor le lipsește acea conștiință tragică de care vorbea Unamuno... Radicalismul și nevoia imperioasă de justiție provin din dorința de katharsis, atât a ființei individuale, cât și a celei naționale. Deși totul este politică, iar omul-scriitor un zoon politikon, deși scriitorul "exilat" se "uită înapoi cu mânie", justificată, în dosul retoricii revoltei și a "neajunsului de a fi român", se ghicește impulsul modelator, constructiv, căutarea unei identități personale și colective. O foarte frumoasă definiție a României poate fi "cheia" acestui roman publicistic despre fericirea sau nefericirea de a fi (scriitor) român: călătorind cu trenul (spre Budapesta, deci în drum spre Europa) scriitorul vede, pe o câmpie pustie, răsărită de nicăieri, înconjurată de iarbă și flori, o scară cu șapte trepte. Așa ceva nu vei găsi niciodată în Europa! Și își dă seama, brusc, că asta este România: o scară ce vine de niciunde și care duce spre nicăieri, dar, să reținem, o inițiată scară cu șapte trepte, pe care nu o vom găsi nicăieri în altă parte! Revoltă, înțelegere, dragoste, iată tonalitățile acestui volum unitar ca viziune și stil, cu o arhitectură atent elaborată, în care temele și motivele se împletesc, revin, cu nuanțări, cu informații ori în registre diferite.

Gruparea articolelor cronologic, pe ani, în ordine inversă, începând cu 2000, sfârșind cu 1996, ne oferă un exercițiu de înțelegere dinspre prezent spre trecut a ultimilor ani, dar și o paradoxală surpriză, prin propoziția finală: "Iar românii au totuși... vocația fericirii." Afirmatie

ambiguă în raport cu titlul volumului, dar să nu uităm că ultimul articol este primul în ordine cronologică și că scriitura s-a construit în arriere! Nu rămâne decât ca cititorii să se aplece asupra cochiliei-operă, fără a uita de melcul-autor care o "duce în spate", cum mărturisește Bujor Nedelcovici, neadmînd primatul esteticului în judecarea omului-scriitor, con-viețuitor cu opera. Să înțelegem de aici și că opera îl găzduiește și îl adăpostește pe scriitor, căci "nu locuim într-o țară, locuim într-o limbă". Iar casa-cochilia a scriitorului român rămâne limba română, pe care Bujor Nedelcovici nu a părăsit-o, ci locuiește, trup și suflet, în acest tărâm al fericirii/nefericirii, închiderii/deschiderii, ascunderii/revelării, asemenea melcului în cochilia sa.

Florica Madritsch Marin
Buzunarele cersetorului Klein,

Editura Axa

Antologia, publicată în colecția *La steaua. Poeți optzeciști* (deși autoarea debutează editorial în anii '90) cuprinde o selecție semnificativă din volumele: *Purtându-ne destinul*, *Leda*, *Culoarea macului*, *Un rege moare desculț*, *Cântecele lui Caloian*, *Tăcerea sau cântecul*, *Spaima este un cameleon*. Chiar dacă autoarea folosește mai multe voci și tonalități stilistice, de la simplitatea și claritatea, amintind de clasicismul modernist ori de tragedia antică, la onirismul, delirant ori sec, al poemelor în proză, de la infantilizarea "vocii" și notația impresionist-confesivă la cinism, ironie și un expresionism întunecat, de la modelul orfic, incantatoriu la modelul discursiv, al rupturii, se configurează un univers poetic coerent, dominat de un ambiguu tragism care se zbate între spunere și tăcere, "între bine și rău": "mă îngrop în prăpastia săpată de nerăbdarea/ păsării negre/ în uitare, în tăcerea de marmură/ așezată peste cuvânt", "Poemul se răsucesc tipând pe deget/ ca un inel", "Toate cuvintele privesc cu tristețea florilor spre apus".

Moartea, spaima, clovnul, orbul, somnul, ploaia, tăcerea, noaptea, răul sunt temele și motivele unui discurs dublu, sfâșiat între tragismul modernist și conștiința postmodernă a jocului cu măști. Tentația lirismului este urmată și refuzată simultan, "starea lirică" pură deturnându-se în scenarii poetice, uneori halucinante, alteori de o

galaxia cărților

cruzime "realistă" rece; imagini, personaje, cunctive se amestecă în această dramă a eului, a lumii și a cuvântului, care treptat își pierde ca însăși contururile și semnificația. "Cersetorul îi va pătrunde curând înunericul în ochi". Poetul-cersetor, cel care adună în sine toată urâtenia, tot răul, toate spaimile lumii: "clovnul fricii, cu picioarele strâmbe/ de care nimeni nu poate râde, pentru că el are puterea/ de-a pietrifica răsul". Cel alungat din "cetate", din lume, din sine. Dar, citim în alt poem: "Uneori lumea stă locului în fața ușii, ca un cersetor,/ pe care un glas lătrător îl alungă fără inimă." Ultimele poezii ale volumului construiesc o etică a raportului tragic dintre poet și sine, dintre poet și lume, dintre certitudinea absurdului și posibilitatea izbăvirii.

Între poezia "realului", un real de-realizat și realitatea, autenticitatea lirismului, Florica Madritsch Marin ne propune o estetică și o etică a agoniei poetice și ontologice, pe rând asumat și de-mascat.

Liviu Georgescu
Solaris,

Editura Universalia

Books

Liviu Georgescu, "optzecistul atipic", cum l-a numit N. Manolescu, debutat abia în 2001, cu volumul *Călăuza*, revine cu un alt titlu tarkovskian: *Solaris*. În răspăr față de estetica optzecismului autohton, ludic și ironic, fără pretenții metafizice, amplul poem "Solaris" are demiurgica ambiție de a deconstrui cosmosul și haosul, generând o "cosmogonie" a sfârșitului universului și limbajului, o epopee revelatorie care să cuprindă și să reordoneze, într-o mitologie poetică personală, întreaga memorie a universului istoric, fizic, uman și visceral, atomic și sub-atomic: "după ce tot timpul s-a scurs, amintirile mele sunt ale tuturor oamenilor", în (*palimpsest*).net. Dacă impulsul generativ al poemului este unul prometeic, modernist, prin tematică *Solaris* aparține "canonului" postmodern, narațiunea apocaliptică (the apocalypse narrative, ilustrată de nume precum A. Burgess, R. Hoban, K. Vonnegut, D. Lessing), fiind una dintre speciile la modă ale romanului contemporan.

Sensibilitate orfică, dar în regimul negativului, al de-construcției și al disoluției, poetul imaginează o apocalipsă universală care coincide cu apocalipsa interioară. Violenta imagini (imaginea recurentă a fierăstrăului, emblemată pentru spiritul modernist, în opinia lui Hugo Friedrich), retorica rupturii, tehnici ce amintesc de dicteul automat și de colajul avangardist, illogic al asocierilor verbale, lipsa de coerență, paroxismul îl apropie pe Liviu Georgescu de Lautreamont, de expresioniști și de suprarealiști. Scenariile sale grav-onirice, încărcate de materialitate, de forță vizuală eruptivă par întrupări verbale ale tablourilor lui Dalí. Sensul lor se pierde adesea într-un labirint de simboluri multiple, ambigue, având conotațiile unei revelații divine (Demiurgul-Autor), trimițând, evident, la *Apocalipsa Sfântului Ioan*, iar vidarea ori ocultarea semnificației sunt "metode" proprii scrierii și recepției discursului poetic apocaliptic, care-și revendică, probabil, retorica profețiilor biblice: "ca o suliță privirea mea/ străpunge versete de spini// simt lumina și huruitul mecanismelor/ apocalipsul mărsăluiește în pustiu."

Vizionarismul fantastic, arhitectura barocă, de palimpsest, fastul ceremonios al descrierii, tonul oracular sunt ingredientele unei retorici a apocalipticului care se dorește și o nouă metafizică poetică.

Pagină realizată de **Raluca Dună**

1) **Bărbații secolului** (Paulina Popa), versuri, Editura Cartea Românească.

2) **Variațiuni pe tema răului** (Lucian-Claudiu Amoran), Fundația Luceafărul

3) **Taximetrul roșu** (Doina Cetea), proză scurtă, Editura Casa cărții de știință.

4) **Mașinuța** (Bohumil Hrabal), proză, Editura Ivan Krasko.

Din seria care pare nesfârșită (și pe care toți iubitorii de literatură și de adevăr doresc să nu o vadă epui-zându-se prea curând), aceea a scrierilor de sertar, s-a publicat recent una care, chiar între limitele ei specifice, de consemnări memorialistice, se particularizează atât prin mediul evocat, cât și prin factură. E vorba de **Troica amintirilor. Sub patru regi** de Gh. Jurgea-Negrilești, un necunoscut pentru generațiile mai recente, un simplu nume de supraviețuitor pentru cei care l-au apucat (septuagenar? octogenar?) în epoca de sfârșit a comunismului. Numele lui aparținând arhondologiei Moldovei apare doar în vagi evocări (precum cele ale mai tânărului Paul Dumitriu, de care la rândul-i pomeneste) ca un om de lume, fără relief profesional, scăpat de arestări, dar nu și de marginalizare, de sărăcie, omul păstrându-și însă o anume ținută și chiar o bună dispoziție, în ciuda ruinei unei societăți, din care mulți cunoscuți se vor risipi în toată lumea. Nu știu ca omul să-și fi valorificat vreun talent în noul regim, comunist, nici măcar poliglosia, într-o vreme în care cunoașterea limbii ruse era brătară de aur; numele lui nu e menționat nici prin aceasta, deși mai ales în primii douăzeci de ani de comunism oameni ca el erau căutați cu lumânarea. (Nu pot uita, în anii cincizeci, grupul de traducători din redacția revistelor „în limbi străine” cu sediul pe Calea Moșilor, în palatul banherului Berkowitz: erau acolo nu doar Al. Duiliu Zamfirescu, dar și câțiva descendenți de boieri cu nume voievodal.)

Textul, așa cum s-a publicat, alcătuiește un volum destul de compact, el fiind povestirea unei vieți începute, așa cum glăsuiește și titlul, sub regele Carol I, și sfârșită în zilele noastre; firul narațiunii se oprește însă o dată cu actul de la 23 august 1944, gloriosul act istoric al ultimului monarh, așadar când autorul avea doar 40 de ani, deși Providența i-a mai acordat posibilitatea de a trăi și a vedea multe. Mărturia (pare-se fără continuitate, lăsată pe foi dispartite de hârtie) se referă numai la o anumită lume și se încheie atunci când Istoria și-a schimbat, pentru ea și pentru noi, cursul. E regretabil că numai atât a stat în intenția lui Gh. Jurgea-Negrilești - el ar fi putut să se întindă cel puțin până la detronarea ultimului rege, urmată la scurt interval de radicala confiscare a moșiilor (câte mai puteau fi numite așa) și arestarea proprietarilor găsiți la datorie, la fața locului. Atâta cât e, mărturia este extraordinară pentru informațiile pe care le dă, dar mai ales prin judecata asupra oamenilor și situațiilor, într-un mod în care rari puteau fi cei în stare de astfel de performanțe.

Căci Gh. Jurgea-Negrilești s-a născut în Moldova secolului al XX-lea, iar moșia principală, dacă nu unica era în valea generoasă a Moldovei de Sud. Că va fi descins dintr-un paladin al lui Alexandru cel Bun, iată ce nu prea contează (ortografierea numelui te duce la o probabilă origină poloneză îndepărtată sau maramureșană, ceea ce se mai întâmplă și cu alte vechi familii moldave). Tatăl său era român, fără discuție recunoscut ca atare, înrudit cu o sumedenie de boieri cu nume sonore din același spațiu, dar mama era tot atât de sigur rusoaică, fiica unui „ștab” din armata țaristă, cu origini germane, poate din zona Balticii. Interesant este faptul că limba de conversație în familie era franceză, cu care se vorbea și cu servitorii; rusa și româna

Meritul de a nu fi făcut nimic

alexandru george

venind pe plan cu totul secund. Copilăria și-o petrecea la Sulina, un porto-franco, de fapt o rezervație controlată de guvernul englez, prin Comisia Dunării, un fel de stat în stat, sigur un bastion al Europei (întărit de austrieci și de germani împotriva intențiilor hrăpărețe ale Rusiei care, mereu cu gândul la Constantinopol, încercau terenul fie și prin metode pașnice, diplomatice, chiar amabile de atragere a celor ce le stăteau în cale). Rușii treceau Dunărea pentru că la Sulina era paradisul, o oază de civilizație, de relaxare, de contacte cu personaje remarcabile, uneori și blazionate, aparținând tuturor țărilor riverane.

E o întreagă galerie în cartea memorialistului, în care supușii țarului precum amiralul Vessiolkin, (fiu natural al lui Alexandru al III-lea) aduceau o notă de extravaganță de-a dreptul. Toți se spionau discret, se supravegheau, dar petreceau împreună și alcătuiau o societate aparte, în care mâncărurile bogate, vinurile scumpe, jocul de cărți și conversația totdeauna slobodă te făcea să uiți că mai toți erau slujitorii unor imperii despotice. Iahtul regal român, „Carolus Primus”,

făcea curse pe Marea Neagră, mai ales la Constanța, port în plină expansiune. Și nu o dată printre pasagerii rari se afla și regina Elisabeta, dar niciodată soțul

ei, a cărui aversiune față de mediul acvatic era cunoscută, aceasta neîmpiedicându-l să fie un promotor tenace al porturilor, cu specială atenție pentru vechiul Küstendje turcesc, din care făcuse unul dintre „plămâni țării”. Familia memorialistului trăia fără griji, veniturile moșiei îi erau livrate anual de un arendaș conștiincios, și doamna Jurgea-Negrilești pleca anual să-i cheltuiască în petreceri, mai ales pe Coasta de Azur. Iar micul ei băiat, se pare unic, a beneficiat de o educație și un trai de seră, el neurmând cursurile vreunei școli, dar primind o „educație” în casă mai presus de media obișnuită. Fapt ciudat, pentru că, printre calitățile sale, inteligența este precumpănitoare, dirijată spre cele din jur și spre arii mai îndepărtate cu care s-a întâmplat să vină în contact; totul în viața sa s-a stabilit pe bază de „relații” firești, nu de treceri dintr-un mediu în altul, dintr-o lume în alta, varietatea acesteia fiindu-i revelată încă din copilrie și adolescență, în mediul cosmopolit al Sulinei. Omul o fi avut indiscutabil lecturi, dar nu o cultură și nici curiozitatea tipică intelectualului. Niciodată nu apare la el reflexia generală, tendința de a înțelege sau trage o învățătură pentru sine sau pentru cei care-i vor citi „cartea”.

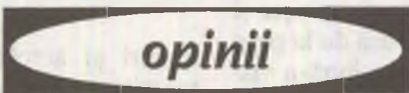
... Numai că ne aflăm în secolul al XX-lea, chiar dacă la început; liniștea se va tulbura repede și lumea aceea fericită, venită din mai multe țări, se va spulbera. Răscoala țărănească din Rusia, apoi cea din România au trecut fără mari consecințe, memorialistul fiind prea tânăr ca să înțeleagă ceva, dar împlinise 14 ani când izbucnește primul Război zis mondial (dar care a fost mai mult

unul inter-european, pentru hegemonia bătrânului continent) și el va disloca familia Jurgea-Negrilești, aducând-o în Moldova, la Galați, apoi, când noi înșine vom intra în luptă, va urma o pribegie pe o arie mai mare. Patria sa devine zona ocupată de nemți, după ce fusese un fel de linie primă a frontului, apoi va urma revoluția rusă, mai întâi sub forma haosului militar, a debandandei produse de bolșevici și de armatele în descompunere. Ca mulți români ai lui se refugiază la Odessa, apoi în diferite zone ale Ucrainei bântuite de războiul civil și unde se putea simți ca acasă. Descrierea acestei situații, a mizeriei inimaginabile, a jafurilor și omorurilor este unică în literatura noastră. De la existența tihnită a unor oameni care, în stilul unor moșieri ruși, mai mult lăsau să se scurgă viața decât să fie bântuiți de ambiții și gânduri mari, la tragedia celor din jur și din imperiul țărilor este o întorsătură de neprevăzut și de neevitat. Eroul nostru va fi aruncat în societatea liberală românească de după Versailles, adică a României Mari, unde dulceața traiului se reface repede după o dramatică întrerupere, Doamna Negrilești, rămasă văduvă, se recăsătorește cu un antreprenor foarte dinamic, Aurel Ioanovici, și tânărul fără nici o vocație și fără nici o profesiune îl va seconda, ori își va găsi un rost pe lângă el.

Reintrând în societatea normală, extinsă acum prin mutarea în capitală, câmpul memorialistului se lărgeste cu personaje de alt tip, pe care le va immortaliza în pagini de mare artă portretistică, de la Ionel Brătianu la Oct. Goga și de la N.D. Cocea și Ion Vinea la o serie de moldoveni pe care nu-i cunoscuse mai înainte: M. Sadoveanu, Cezar Petrescu, Păstorel Teodoreanu, Costache Flondor, pe lângă Duiliu Zamfirescu. Memorialistul se arată a fi un adevărat bucureștean și, de fapt, abia după venirea în Capitală el își poate exprima preferința pentru un mediu. Și, cum adopțiunea este adevărata natură, el abia acum se poate spune că trăiește pe propriile picioare. Acestui mediu îi dedică paginile finale ale cărții sale: bombardamentele și tensiunea dramatică a primăverii și verii lui 1944, constituind momentul suprem al experiențelor sale și gongul final al unei întregi istorii.

Gh. Jurgea-Negrilești a fost numai un martor, atent fără curiozitate, scriitor fără pasiune, un învins mai apoi fără nici o luptă. Nu ținuse arma în mână, precum atâția dintre rudele și membrii clasei sale; nu pare să fi fost arestat, nici măcar urmărit pentru niscai idei subversive sau vorbe imprudente; a știut însă să vadă și să scrie, ceea ce abia acum, după moarte, îl proiectează în altă lume, din care cunoscuse câțiva figuranți, scriitori de marcă, dar ale căror scrieri nu le citise.

(va urma)

Satul ca stare de spirit

rodica mureșan

Prin tema des întâlnită, prin structura formală și prin ideatică (aceasta doar părând a-și fi epuizat resursele până acum), volumul de versuri al lui Emilian Marcu - **Muzeu de sate**, Editura Junimea, 2001 - ar putea fi considerat o apariție anacronică, aproape provocatoare, în orice caz o poezie ce se abstrage paradigmei poetice contemporane și care nu reacționează la stimulii clișeeilor postmoderniste. Fără a fi totuși un nostalgic, cartea sa, premeditat ruptă de civilizația ofensivă și de angoasele existențiale, ar putea fi cuprinsă într-o posibilă istorie literară pe această temă, a cărei memorie ar include nume de rezonanță ale trecutului (Coșbuc, Pillat, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru etc.), dar și ale prezentului (vezi, de exemplu, Mircea Petean cu a sa **Carte de la Jucu Nobil**). Plusând, putem vorbi chiar de intertextualitate, fie prin împrumutul unor motive și scheme, fie prin imitație serioasă (ceea ce Gérard Genette includea într-un tip de hipertextualitate!)

Cu o prozodie disciplinată - versuri organizate în strofe, cu rimă încrucișată sau împerecheată, cu structură și sintaxă ritmică - poetul vorbește mai mult despre un sat interiorizat, despre o stare de spirit, amintind doar de atmosfera creației șazeciste, aceea a reîntoarcerii la lucrurile eterne, evitând capcanele convenționalismului într-un amestec incitant de tradițional și modern (ca scriitură și atmosferă).

Așa cum **Ostrovul** (în volumul **Lecție pe ostrov** al aceluiși poet) era un Eden al fericirii primare, un refugiu și o pledoarie pentru reîntoarcerea la natură, volumul de față devine o pledoarie pentru reîntoarcerea la origini și la părinți, propunând o evadare într-o realitate pe cale de a fi pierdută definitiv. Înfiorat și pios, Emilian Marcu se apropie de acest loc într-o încercare de recuperare a existenței sale mitice și cu nostalgia purității arhetipale pe care le rememorează cu sinceritate și suferință discretă. Regresiunea se produce într-un timp convertit în memorie, iar gesturile sunt de îmbrățișare sacră, de încordare a atenției spre adevăruri bine tănuite în adâncuri, cu vizibile accente elegiace, de prohod: „Și deodată fulgerul ne-ncearcă/ Pe gândul cel mai tănuit, firește./ Spre-acasă pașii vor să ne întoarcă:/ Simțim, copilăria ne-ndumnezeiește.// Și-așa copil cu strugurii de fragă/ Mustind a amintire și-a izvor/ Acasă ajung cu umbra mea în-treagă;/ Acasă-nseamnă împlinitul dor.// Călătorind prin straniile spații/ Ca un bolnav de amintiri răpus/ Intrăm pe rând în ireale stații/ Ducând prin viață umbra lui

Iisus“ (Acasă). Atracția capătă o tușă pillatian - magică, adesea cu puteri de transă, dezvăluind omul modern, îndepărtat, împotriva convingerilor sale, de leagănul vieții arhaice. Atmosfera de schit, de lăcaș monahal, este consecința încercării poetului de a se dezlega de durata temporală, de a se goli de timpul efemer pentru a ajunge la cel esențial. Făcând abstracție de excesele de rigoare (pentru că, trebuie să spunem, ele totuși există!) deznădejdea este a celui care strigă că trebuie salvată matca satului arhaic, că trebuie recuperat nu trecutul cu valențele sale istorice, ci acela ancestral, pe care se sprijină întreaga viață sufletească a poetului. Timpul acesta mitic, al patriarhalității imemorabile, este singurul capabil să înfrângă temporalitatea. Satul se dematerializează, își hieratizează contururile, devine astfel un spațiu interiorizat al contemplației și al introspecției, un sanctuar de întâlnire ceremonială cu umbrele trecutului (tata, mama, dascălii): „Ușile-n rugină au intrat buimac/ Cât de rar sunt date de pereți ușor/ Doar o rază-i tata, și e bun și tace:/ Din pereți privește și de noi i-e dor.// E cărarea groasă de la prag la poartă./ Învelită-n ceară casa intră-n vis/ Cât ne-așteaptă-o mamă, cât ne-așteaptă-un tată./ Ninge cu lumină, ninge-n paradis“ (**Motiv de tristețe**).

Remarcăm aici solidaritatea textelor, faptul că semnificația lor și a întregului volum este aceeași; poetul însuși totuși o viață nouă temei și evită (cum am mai spus) convenționalismul, adâncindu-se în memoria afectivă fără excesele epice ale lui Marin Sorescu și fără a anatemiza, precum expresioniștii, geometria orașului în care s-a rătăcit (poate doar **Melancolia țăranului într-o gară** ar putea face excepție).

Evident, în jurul acestei mari teme și fără a se desprinde total de sfera sa, mai gravitează și cea a morții (văzută ca un eveniment simplu și obișnuit precum somnul, a cărei presimțire nu schimbă trăirile, Emilian Marcu ignorând parcă sentimentul tragic inerent prin aerul de normalitate și liniște a relatării - vezi **Fericita plecare**), tema iubirii (unde poetul surprinde trăiri pătimașe, mascate însă de o tandrețe ezitantă, dorințe amânate, dublate de resemnare, tânjiri vagi și gelozii fără adresă, pe un ton potolit, aproape incantatoriu - în **Melancolie de mine și Zidire în vis**) precum și poezii cu inflexiuni religioase, conturate în jurul unui freamăt interior pus într-un atmosferă de reculegere și de permanentă relație cu Dumnezeu sau cu Îngerul (**Unde voi ști să călătoresc sau Mărire Ție, Doamne, Mărire Ție!**) și care alături de simbolurile rodirii, ale fertilității și abundenței (urciur, țărăna,

car) rotunjesc imaginea satului și completează, prin varietate, volumul.

Dar atmosfera de reculegere și unda simpatetică ritualizând discursul poetic este la un moment dat tulburată, realitatea satului modern revărsându-se în valuri negre. Exaltării imnografice și mistice i se va substitui o realitate fantomatică și funebă. Armonia existențială, ancestrală, se spulberă, precumpănind acum solitudinea și alienarea; pe un ton de pamflet, anterioritatea glorioasă e înlocuită de bâlciul actual al întocmirilor în declin, dezvăluind momentele de confuzie, derută și demagogie politică (**Despre o falsă revoluție agrară**) de care societatea rurală nu poate face abstracție și nu este ferită. Oamenii au devenit duri și arțăgoși, angelic este pus în ecuație cu demonicul, peste tot s-au împrăștiat semnele extincției, iar spiritul e torturat de angoase. Satul nu mai este acel spațiu arhaic unde te naști și trăiești mitic, de aici tragismul poetului suspendat în afara acestei precedente și constatând că armonia existențială s-a spulberat, că înstrăinarea și alienarea precumpănesc. Țăranii de altădată (sfioși, blajini și docili) au devenit și ei figuri de muzeu, locul lor fiind luat astăzi de produsele unor metamorfoze malefice (uri ancestrale, navetișt

semne

trenuri și autobuze), dezvăluind un om satanizat, cu suflet bolnav, un mod de viață inautentic și, oricum, semne ale declinului, ale dezrădăcinării și degradării: „Acum un duh nevrednic și hai-hui/ Li s-a însământat în gând și-n pleoape./ Că nimeni nu mai este frate nimănu/ Și-n răz bunări au pus tăiș de sape/// Pe mulți i-aud cum c-ar vrea pământ/ Chiar dacă-ar fi pârlomagă să rămână/ Și mă conving: țărani nu mai sunt/ Și nu mai au sub unghii urme de țărăna.// Nici orașeni și nici țărani nu sunt/ Când greu a fost s-au repezit la gară/ Și-acolo au însământat doar vânt/ Și-au tot sperat furtună să răsără“ (**Cântec de jale**).

Decorul rural (matricea) comportă semne negative, generatoare de anxietăți, ce se răspândesc în tot corpul volumului; de aceea, înțelesul lingvistic primar al acestuia (satul în extincție) se deplasează în final spre o semnificație poetică amară - moartea acestei lumi cu o structură strâmbă, bântuită de elanuri punitive și vindicative. Un glas de cucuvea anunță sfârșitul, iar puseurile retorice ale poetului nu fac decât să producă o saturare sinonimică a textului (dezvăluind totodată și o revoltă a fondului primar față de lumea orașului) ce se întoarce neconținut la tema lui: „De ce avem țărani numai în cărți/ Și-n trenuri lungi, cu pâine burdușite/ Ce pleacă-n cet icnind din gări/ Și duc țărani-n satele-adormite?// Țăranii noștri au intrat în cărți/ Cu cară și cu boi și cu rasteie./ L' s-au cioplit plecările în porți/ Și satele li s-au făcut muzeu“ (**Ipostază la muzeul satului**).

Dacă bunurile tot sunt numărate...

Întotdeauna am așteptat cu nerăbdare
ziua când venea preotul
să încaseze sfânta datorie
în ziua aceea
bunica se ridica de pe scaun
se îndoia din șale
și cu gesturi curvești
dădea la o parte perdeaua
vedeam atunci doi îngeri
cum sar din pat
sar și sar
și unul din ei devine enorm
(în alergare)
iar celălalt se prăbușește între plăpumi
îmi închipuiam cum ar fi omul
dacă ar deveni dintr-o dată dublu
o parte din el
să se îndrepte țănoșă spre Dumnezeu
iar cealaltă spre ușa de la intrare
astfel încât
dacă uneia i se va lua ceva
să i se dea celeilalte
și totul să rămână până la urmă întreg
în familia noastră
îi spuneam bunicii în șoaptă
și ea își ridică râzând fustele
„Na, părinte, dacă bunurile
tot sunt numărate

pre pământ și în cer,
ia și tu asta
că pentru voi s-au făcut toate
firesc și la timp
dar foarte încet
degeaba te superi
că tot n-o să-nțelegi
ce va să zică asta dos
cu durere, cu trebuințe...
mai bine ia
că oricum nu se pot strecura aici îngerii
cum să stea ei la grămadă
cu balega și cu moartea
când e mai curat acolo în vis
ha! ha! e mult mai curat deasupra în vis?!...“

Colecția

Avea nea' Thurică o colecție de americance
le mângâia cu degetul gros
pe sâni și pe coapse
„«Deget de mulgător»
așa mi-a zis străinul ăla
de mi-a pus numele
acolo, la maternitate,
cică pe cine o fi muls ăsta într-o viață anterioară
și toți au râs
da' mama n-a râs
că era oră de vizită
cum stătea între perne
s-a răsucit și le-a pus
în noptiera din dreapta
între portocală și pieptene
«pân' la majorat Arthurică!»
Mie cel mai mult mi-a plăcut una brunetă
cu ochi ca măslina

ținea în vârful unghiilor
un șarpe încremenit în spirală
nu cred să fi avut ea cine știe ce performanțe
la numărul acela cu șarpele
dar îți făcea așa plăcere s-o privești
și tocmai aia s-a pierdut
în forfota nașterii
că nu era trup umblător
să tragi de el, să te-agăți de halat
„te vrem așa simplu cum ne vin nouă în minte
versuri din școala primară,
cicerone theodorescu, de pildă,
sau rugăciuni!...
sunt lucruri care rămân
nu sporesc ele prin repetiție
dar rămân
ca Dumnezeu, că și El este, înainte de toate,
un lucru care rămâne.

doina tudorovici

Nu l-am făcut noi ca să rămână
s-avem cu ce ne mândri?
Și celelalte lucruri or fi bune
că te feresc de confuzii,
dar eu, dacă o fi să fie,
pe lumea ailaltă nu iau cu mine decât
colecția
și unde lipsește zic așa:
aicea doamne era una brunetă (cu ochi
de măslină)
Nu mă rog, îi arăt.
Sau nici nu-i arăt,
ajung la ea așa ca din întâmplare
chiar renegând-o
că nu e buricul pământului
e urită și fără performanțe
dar eu aș vrea-o, fiindcă lipsește
lucid aș vrea-o doamne
doar pentru armonie
cum fac și americanii
și de-aia au ajuns ei unde au ajuns
că nu mucăresc la ușa bisericii
se roagă din mers: „dă-ne nouă aia
și aia“

pe numărate
o fi pus-o infirmiera sub cristal

ori nea' gicu de la pompe funebre
că se născuse unul mort-gură-de-lup
eu nu zic ăla sau ăla
nu hulesc și nu sar la bătaie
că eu am fost mulgător în toată fapta
și toată fapta mi-a fost potrivit mie
și mâinilor mele
ce-au prins, le-a alunecat, de s-au lipsit
că n-au putut ține
și scăzută la număr le-a fost
mai 'nainte de faptă-ncercarea
căci în mintea mea am scăzut și-am iertat
mai înainte de a se face tot răul
după cum rău mi-am zis că e doamne oricum
și strâmb și molatec
și tras prin cur la maternitate
trupul acesta al nostru
iar nu de o ființă cu tine...
De-aia o vreau și eu p'aia,
fiindcă lipsește,
dar dacă nu se poate, nu-i nimic
n-o să mă supăr pentru o poză
Numai să știi că eu dacă oi avea de ales într-o zi
între moarte și altceva
atunci o să aleg altceva...

mihail grănescu

Grusi îmi spunea de câteva săptămâni că se îndrăgostise de o vecină și atâta îmi povestise cât e de frumoasă fata că mă făcuse curios, până la urmă, să văd și eu *minunea*.

Am cunoscut-o la un ceai de sfârșit de an la care m-am dus cu Gigi. Eu eram prin clasa a X-a. Ea abia intrase într-a IX: era de-o vârstă cu Grusi.

Adela era, într-adevăr, o fată frumoasă. Avea cincisprezece ani, era suavă și tainică. Avea un aer straniu, neobișnuit și interesant. Blondă ca spicul grâului, cu ochii negri, cu forme rotunde - avea în ea ceva *nervalian* și

cerneală proaspătă

toți ne-am îndrăgostit instantaneu de ea, încercând, care mai de care să o cucerim.

Dar Adela era mândră și distantă, așa că niciunul dintre noi nu s-a putut lăuda că i-ar fi intrat în grații, deși, la un moment dat, a dansat cu Gigi, care așa cum proceda întotdeauna, cu toate, a "luat-o la sentiment" și a sărutat-o și pipăit-o.

Înainte de ceasul acela, Grusi îmi povestea că "gurile rele" lansaseră pe seama ei diferite zvonuri: că ar flirta cu un student la Medicină, că ar fi văzut-o stând la taclale în colțul străzii cu un muncitor (sau ucenic) de la Uzinele Faur, iar alții, în fine, se băteau cu pumnul-n piept că știu ei din surse sigure că este vorba, de fapt, de un director general trecut de 30, divorțat, care vine s-o ia de la școală cu un Moskwici albastru. Dar Grusi, care era vecin cu ea, mă asigura că nu văzuse niciodată nimic care să confirme insinuările ranchiunoase.

Adela era singuratică și retrasă, cu un aer ușor trist. Nu o vedeai, ca pe celelalte fete, râzând zgomotos, sau stând de vorbă cu băieții în drum spre casă. Dacă mă gândesc bine, nu am văzut-o niciodată zâmbind. Dar nici încruntată. Nu se enerva, nu plângea, și singurul lucru care te frapa la ea, din prima clipă, era aerul acela melancolic și distant.

Era prin 1963 sau '64. Pe atunci cuvintele "tineret furios", "beat generation" sau "hippie" trezeau în mințile noastre rezonanțe protestatere și de neînțeles. Tocmai din cauza notei de necunoscut, mi se părea cu atât mai captivante și atrăgătoare. Cădeam ușor cu toții de acord că trebuie schimbat ceva și la noi, dar nu prea știam să spunem nici ce anume, nici, mai ales, cum. De fapt nici nu prea știam ce vrem. Abia trecuse perioada "încordată" - era "Ochiul de ciclon" - și, referindu-se la perioada stalinistă, poetul Ion Petrache, pe atunci șef la

Adela

Cultural, la Radio, ne-a spus, nonșalant, că nu o să mai fie niciodată ce a fost. Cu poezii "patriotice" și osanale comunismului. Începusem să "prindem curaj" - ne adunam frecvent la Club, sau pe la câte unii dintre noi care aveam părinți cu idei mai progresiste, fumam mult și ne angajam în discuții înflăcărâte și sincere despre Libertate, Adevăr, Dreptate și Glorie. Tirade sforăitoare, liceene, care ne făceau să fierbem de furie sau să ni se umple ochii de lacrimi. Unii dintre noi aduceau la întâlnirile noastre... culturale reviste străine sau albume de artă, și încercam să înțelegem și să ne explicăm, desigur în mod foarte aproximativ și empiric, fenomenul estetic "de dincolo", modernismul și "arta de avangardă"... Ne citeam și împrumutam reciproc "texte interzise" (așa l-am citit, prima oară, pe Soljenișin), care circulau, dactilografiate, din mână în mână, înflăcărându-ne, devenind fond cultural, ca să se scufunde apoi, treptat, în uitare și *neaiasm*. Ne îmbrăcam în blue jeans pictați și ne prindeam părul lăsat lung cu bențițe "non-violence", ca "ăialalți". Și sâmbetele, când era posibil, organizam, pe la câte unul dintre noi "ceaiuri" zgomotoase la care înflăcărâtele discuții cotidiene continuau, spre disperarea fetelor, care înnebuneau de plictiseală, fiindcă ele veneau doar să se distreze și să danseze, nu "să facă filozofie".

Adela nu prea venise pe la "ceaiurile" noastre. Trecuse, de câteva ori, cu Grusi, dar refuza invitațiile și, întrucât nu dansase niciodată cu noi, crezuserăm că timiditatea o împiedică să țopăie și să se simtă bine. Abia la ceaiul acela de sfârșit de an (la care am cunoscut-o eu) aflaserăm, cu stupeoare, că părinții (taică-su era ofițer superior în armată) îi plătiseră profesori de dans încă din copilărie și că era excelent înzestrată și în această disciplină. Dar nu am putut înțelege de ce, după dansul cu Gigi, nu a mai acceptat să danseze cu nici unul dintre noi.

A ascultat însă cu interes dezbaterele noastre. Dar nu a participat la ele - nu s-a lăsat prinsă de fluxul vorbelor noastre și nici de mirajul "expresiilor noi" - și pot spune, azi, că am văzut puțini tineri în viața mea care să-și poată stăpâni atât de bine această tentație firească - și, mai ales, puține tinere, cu atât mai mult când sunt puse de grup în prim-plan și măgulite și apreciate cum era ea în seara aceea. Dar dacă vreunul dintre noi încerca să o prindă în mreajă cu câte o întrebare directă, ea nu răspundea, aerul ei distrat excluzând posibilitatea oricărei insistențe.

Se vedea ușor că nu era o profană: mergea la filme, la expoziții, frecventa bibliotecile și chiar cenaclurile (știa de Eugen Barbu, de exemplu) și, din acest motiv, îi spuneam că este inteligentă și rafinată, în sinea noastră, admirând-o că e liberă și puternică, mai liberă și mai puternică decât noi, care nu ne puteam stăpâni să nu ne dăm în spectacol, încercând să captăm interesul celor din jur. Până și Adi Vasiliu ne-a recitat poezii, iar Costin Canelis ne-a cântat la chitară. Adela, însă, era mai frumoasă decât se puteau ridica aspirațiile noastre. Părea curată și inflexibilă - o ființă diafană alături de care ne simțeam depășiți. Până și Gigi, care era un megaloman incorijibil, a fost epatat de ea în seara aceea, Adela a fost regina noastră de o seară, senzația zilei, și toți ne-am dat silința să fim cât mai spirituali și strălucitori, fiind încântați dacă îi captam atenția să

stea să asculte până la sfârșit ce avusesem de spus. Prin astfel de subtilități, după o vreme, tăcerile ei cu tâlc reușind să impună un soi de "modă", un stil. Credeam că aflaserăm că o interesează problemele Adevărului, Revoluției, Artei - și ne-am întrecut în rafinamente depășind, probabil, nivelul gustului ei, deși, cine știe...

Eu am plecat mai devreme de la ceaiul acela. Eram hotărât să trec la Fără Frecvență sau Seral și mă agitam cu problemele transferului. Eram nemulțumit - o nemulțumire funciară pe care mi-o descopeream atunci, pentru prima dată, și care avea să mă bântuie întreaga viață. Independența spirituală a grupului a sfârșit prin a mă agasa. Îi percepeam dureros limitele și o simțeam cum se spulberă sub presiunile externe ale examenelor, tezelor și altor mărunchișuri școlarești. Într-unul din microgrupuri, cineva dintre tipii cei mai antipatici mie (care venise la petrecere cu o fată mai mare decât noi și foarte veselă) povestea că el terminase cu Adela de câteva zile și că "o știe pe dinafară" - nu înțelege de ce facem atâta caz de ea - e o puștoaică nasoală la pat și o tâmpită. Ceilalți au părut brusc loviți de indiferență față de fată și, când se apropia de grupurile lor, discuțiile încetau brusc. Doar eu speram să o revăd și de acum înainte tot singură ca întotdeauna, tot mândră, tot reținută și distantă, și m-a făcut să-mi stăpânesc exprimarea sentimentelor, doar gândul că Grusi e îndrăgostit de ea și teama de a nu mă expune din partea ei la un refuz indiferent și rece.

La plecare ne-am salutat de departe. Dar am rămas pentru totdeauna cu impresia că în ochii ei exista o căldură pe care nimeni altcineva dintre noi nu o avea - o căldură pe care nu am mai regăsit-o în ochii nici unei alte frumoșei. Fiindcă Adela era înnebunitor de frumoasă. Imaginea chipului ei diafan, superb, mi-a rămas dureros în suflet în toate lunile care au urmat și în care nu m-am mai văzut nici cu Grusi, nici cu ceilalți din gașcă, nici cu ea. Am fost plecat din București un timp, după care, când m-am întors, m-am angajat ca ajutor de bibliotecar la BCS. Încercam să scap de obsesia blondei cu ochii negri și a sentimentului de nonsens al vieții liceene. Încercam să fiu eu însumi - dar nu mă regăseam în nimic.

M-am întâlnit cu Grusi abia mai târziu. El se pregătea pentru - facultate - voia să dea la Cinematografie. Nu mai avea timp de nimic altceva. Eu scrisesem un volum de poezii și încercam fără șanse de reușită să-l editez. Păunescu îmi publicase câteva poezii în "Lucefărul", dar, după bucuria debutului respectiv nu mai urmase nimic. Restul poemelor - mult mai realizate decât cele apărute - le respinsese fără nici o explicație și, după încă vreo câteva luni, s-a mutat de la revista și el, ba chiar și Redacția "Lucefărului" și-a mutat sediul din clădirea devenită ulterior Ambasada Iranului sau Irakului. Poemele mele de atunci au rămas nepublicate - rătăcite printre manuscrisele celorlalte, amestecate haotic, de graba schimbării sediului, mutatului, sfârșitului de lume.

- Ce mai face Adela, te mai întâlnești cu ea? l-am întrebat, într-un târziu pe Grusi, chiar înainte să ne despărțim, de parcă nu pentru asta venisem să-l vizitez, de parcă icoana Adelei nici nu m-ar fi bântuit în tot timpul care trecuse.

- Cum, nu știi? m-a întrebat el, nedumerit.
- Ce să știu? am făcut eu ochii mari.

- Așa e... zice el. Tu ai plecat de la ceaiul ăla mai devreme... A avut un accident. Un accident îngrozitor.

Și îmi povestește că, după ce rămăsese la petrecerea aia nefericită toată noaptea, dimineața, o luaseră unii dintre invitați cu mașina să o ducă și pe ea acasă, sau, cine știe, "într-o vâjâială", că se obișnuia, în zori... Și că avuseră un accident teribil. Adela se lovise cu capul de parbriz și făcuse o comoție cerebrală. O duseseră la Spitalul Gheorghe Marinescu și o operaseră. O operație foarte grea.

- Și a scăpat? îl întreb cu sufletul tăiat de amoție.

- A scăpat... mârâie Grusi, privind în lături

cu lehamite.

- Atunci care e problema?

- Problema e că are jumătate din calota craniană de platină.

- Și-a revenit? Ai mai văzut-o?

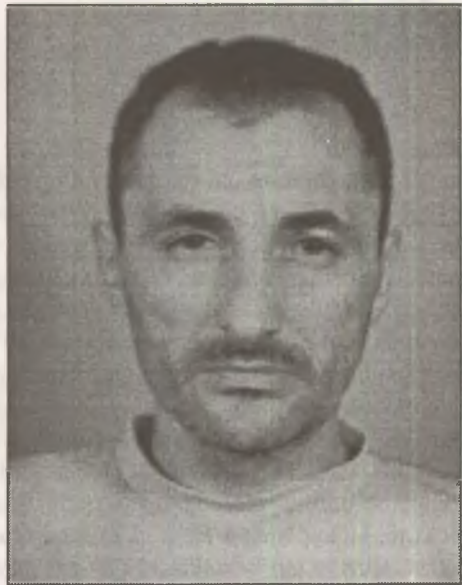
Încerc să-mi imaginez fata aceea splendidă cu pielea capului întinsă peste calota ca o cască nemțească din al doilea război, prinsă cu clame... și mi se face, dintr-o dată foarte frig.

- Da, răspunde Grusi, laconic. Da.

Câțiva ani mai târziu, doar în primele luni de după ce mă căsătorisem, m-am întâlnit întâmplător cu Adela pe stradă. Era tot singură și tot distantă, așa cum o știam dintotdeauna. Tot superbă. Tot blondă ca spicul grâului și cu

ochii tot negri și calzi. Ne-am salutat. Am întrebat-o ce mai face. I-am spus că m-am căsătorit și am întrebat-o dacă ea este tot singură și ea mi-a răspuns că da. Și când ne-am despărțit, am hotărât să ne mai căutăm, să ne mai dăm telefon, să ne mai întâlnim... Dar nu ne-am mai "cautat".

O mai văd și azi, uneori, pe stradă. Umblă greu, cu baston, sau la brațul tatălui ei, șchioapătă foarte tare de piciorul drept. Dar e tot frumoasă, chiar și așa mutilată. Grusi mi-a spus că s-a căsătorit cu un subaltern al lui taică-său, dar că a divorțat apoi, că insul, care era gelos, o bătea și îi interzicea să se mai vadă cu vechile cunoștințe sau colegi de școală.

dumitru balaban

Oratorii

În sfârșit, câțiva sfidau canicula de sub umbrela unei terase. Își și itiseră capetele peste gardul viu ce-o mărginea, fără să le pese că aveau soarele-n creștet și, cum ajunsei în dreptul lor, la gară, nu-i așa, să prinzi trenul, strigară într-un glas.

Am continuat să alerg, fără să-i învrednicesc cu o privire, cu poalele cămășii uturând, ștergându-mi tot mai des transpirația de pe frunte și mutându-mi greutatea de pe un picior pe altul. După alt strigăt, tropăiau în spatele meu. Pariaseră.

Tălpile mi se îmfundau în asfaltul înmuiat, iar sudoarea îmi curgea prin toți porii. La capătul puterilor, cotind pe strada ce ducea la stația de autobuz, am putut privi în urmă. Sprijinindu-se unii de alții, mai țipară o dată, în toate puterile, trenul, vrea să prindă trenul, făcând să se deschidă o fereastră din cadrul căreia mă fixă câteva clipe, un chip buimac.

Își dăduseră seama și cei din stație, până să pășesc împleticindu-mă și să cad istovit, dar, de marea și nestăvilita lor curiozitate, m-au scăpat alții, cu același țel - grupuri-grupuri îi încercuiseră, iar ei, gravi, cu vocea timbrată a celor deprinși cu aparițiile în public, tot explicau cu lux de amănunte.

În autobuz, grupurile se refăcuseră, trecându-se la nevoie peste scaune, întrebările nu conțineau, se răspundeau cu emfază, în timp ce eu dormeam, trezit când și când de chiotele care marcau trecerea prin stații, căci șoferul acceptase să meargă direct la gară. După un viraj brusc,

autobuzul opri și ne-am revărsat afară.

Toate privirile căutau semnalul. Roșu. Urale. Strigăte, chemări. Vanzoleală. Pero-rații susținute de mimica neîntreruptă a mâinilor și a feței. Pauze de efect. Ex-punerii savante. Fraze din care nu price-peam nimic. Șoferul, lungit la umbra ma-șinii, cu șapca pe ochi, ridica uneori cozo-rocul, ba spre ei, ba spre banca pe care stam eu, moșăind, apoi îl îndesa cu o mi-scare rapidă, mulțumit parcă de cele văzute.

Verde. Împiegatul iese cu fanionul. Ultimele discursuri incendiare, urmate de ropote violente de aplauze. Ei merg la peron, călcând apăsător și privind cu atenție unde urmau să pună piciorul. Eu în urma lor. Repede mă înconjoară. Figuri cu pri-viri pline de o curiozitate bolnăvicioasă se strâng în jurul meu ca un cerc, întrebă nu înțeleg ce, din păr mi se preling în ochi pi-cături mari, sărate, îmbrăncesc câțiva și fug, cu soarele dogoritor în față, cu ei după mine, un șuier îndepărtat, răsuflările lor tot mai aproape, alerg nebunește printr-o pădurice, nemaiauzind nimic mă trântesc jos, sar când se reped dintr-un de-siș, ne privim în ochi, gâfâind, nimic ame-nințător, doar marea curiozitate și o și mai mare biruință când implorară; mă arunc înainte orbește, pe-o costișă, ei în urma mea, gâfâind.

Nu de mult, au schimbat tactica. Țin gara încercuită. Până la cealaltă știu și ei că e aproape imposibil. De n-ar fi trecut atâtea trenuri, acum parcă le-aș putea spune ceva.

Trenul

Beznă. Și uruiul monoton, sacadat. Vier-muială. Umbre neclare, când întunericul fu mai puțin dens. Se pipăi. O lucire ternă. Erau la fel. Iar se pipăi. Făcu același lucru cu vecinii, în timp ce el însuși era studiat. Și se puseră pe topăit până reveni bezna. În același urui sacadat.

Apoi a năvălit lumina roșie ce-i repezi pe unii într-un colț, terorizați, iar pe alții, la auzul unui fluierat strident, urmat de scrâșnete, zgâl-țâieli, în sens contrar, îmbrâncindu-se pentru a plonja în tunelul care, ca și cele aparținând altor nuanțe, dispărea imediat ce absorbea una-două făpturi.

Fluieratul. Și reveneau pe vechile locuri, și unii și alții, holbându-se în egală măsură la cei pe care nimic nu-i scotea din imobilitatea lor.

Beznă. Urui. Forfotă. Pipăieli. Topăieli. Lumini. Spaime. Îmbrânceli. Tacatac. Tacatac.

Ce groază pricinuită de felurite sticliri, câte încercări desperate de a sări în amețitoarea

gură de un roșu intens, până să-i presimtă apropierea după fulgerele care străpungeau pe alocuri întunericul. Și când o singură făptură, una firavă, mai era între el și deschizătura ce se îngusta, o îndepărtă cu ușurință și plonjă cu capul înainte. O clipă, rămase suspendat. Se răzbuna, căci simți durere. Sorbul roșu îl înghiți țipând.

Cum auzi țipătul, se ridică ușor, sprijinindu-se în coate, și privi între picioarele sale. Pe chipul răvășit de oboseală și durere, se așternu un zâmbet duios, la vederea trupului micuț, șiroind de apă și de sânge. Piciorușul drept, ușor deformat, se reface rapid - o informă medicul - în rest, băiețelul e sănătos. Băiețelul, doctore? - vru să întrebe, dar se lăsă pe spate, lacrimând de fericire, cu gândul la soțul ce nu-și putuse ascunde dezamăgirea după ultimul ecograf.

cerneală proaspătă

În galop

P e străzile orașului pustiu, ai cărui locuitori erau țințuiți în case de un cer mohorât, cu nori violeți, prevestitori de furtună, gonea o căruță.

Tatăl, în față, încordat ca un arc, cu hăturile într-o mână, cu biciul în cealaltă, în spate - mama, copilul și căinele. Mult iubise bătrânul câinii și, de n-ar ajunge prea târziu, putea să-l mai vadă. Cum cotiră pe strada lui, fără îndemnul biciuștii, calul se lansă într-un galop năprasnic. În fața casei încremeni.

Cătau îngrijorați la ferestrele cufundate într-o tăcere profundă, cu mâinile încheștate pe oblon, gata să sară când, pe poarta întredeschisă, țâșni un ogar costeliv, cu sclipiri de fiară hăituită în priviri și cu botul numai spume. Dintr-un salt, ajunse în fața lor. Se așeză pe labele dindărăt și, în timp ce calul mușca zăbala și fornăia înfricoșat, iar băiatul apăsa din răsputeri, căinele ce da să coboare scoase un schelălăit umil și dureros. După alt schelălăit, la fel de jalnic, ochii și se angajă în traversarea străzii, lăsând în urmă o dără galbenă de bale. Ei, cu gâturile mult întinse, peste celălalt oblon, priveau împietriți la ogarul ce se micșora văzând cu ochii. Era un cățeluș când urcă pe trotuar și se gudura pe lângă vânzătoarea ivită din dosul unei tarabe cu câțiva biscuiți în mâna întinsă. Se aplecă spre ei, rămase așa, oprită locului, țipă, biscuiți-i scăpară și, o clipă mai târziu, se lăsă în patru tabe și merse de-a bușilea până la o palmă de zidul unui magazin unde, coborînd mai mult capul, cercetă cu minuțiozitate pavajul. Între timp, căinele scăpat din strânsoarea băiatului, amușinase urmele celuiilalt și acum hălăpănea biscuiții. Femeia se ridică greoi, scuturându-se de praf, și-l privi cu un zâmbet bănuitor, care n-o părăsi nici după ce sări din mers în căruța ce întorcea.

Tatăl, rotind în aer biciul, murmură ceva de neînțeles din vârful buzelor și privea încruntat la un nor cu o formă ciudată, mult mai mare decât cel dinainte. Mama, cu mâna apăsată pe gură, de parc-ar fi vrut să-și înăbușe un țipăt, privea cu duioșie la băiatul care, strângând la piept căinele, se ruga - nu galop tată, nu vreau în galop. Ori nu auzi, ori nu vru să audă, căci biciul căzu ca un trăsnet peste crupele calului care începu să zboare.

ion dumitru:

„Medicii înșiși cultivă microbii cu patimă și-i împrăștie“

Silvia Butnaru: Spuneți ceva despre „Apoziția“, „Săptămâna Müncheneză“, despre activitatea dumneavoastră ca președinte al acestei asociații, ca editor. Cum ați înființat asociația și cum a rezistat în timp, cu toate neajunsurile financiare?

Ion Dumitru: Dându-mi seama că atât activitatea la Radio, cât și preocupările din timpul liber mă îndepărtau de poezie și de literatură, am lansat printre cunoștințele din München ideea unui cenaclu literar, a cărui existență o consideram necesară. Ca autodidact aveam mult mai multă nevoie de un mediu adecvat pentru lectura propriilor creații și pentru contacte cu oameni mai avizați. Prima persoană cu care am discutat a fost soția mea, Hilde. Ea s-a arătat entuziasmată de ideea unui cenaclu germano-român, gândind că pentru aceasta își poate racola câțiva dintre foștii colegi de universitate, prietene, cunoscuți și colegii de la școala unde lucra. Bucuros, mi-am început investigațiile printre cunoștințe și printre prietenii mai apropiați ca vârstă. Câțiva s-au arătat interesați, dar nimeni nu se dorea menționat printre inițiatori. Prea mare și categorică era dezbinarea dintre noi! Eu doream ca cenaclul să fie deschis tuturor, indiferent de grupările din care făceau parte, pentru că și așa nu eram decât câțiva care ne afișam pretenția de amatori ai scrisului. La Europa Liberă, primul căruia i-am vânturat ideea a fost George Ciorănescu. Era pe atunci director adjunct al departamentului românesc și eram în bune relații încă din 1962. El îmi semnase prefața la volumul **Flori din furtună**. Răspunsul său, însă, m-a dezamăgit. Mi-a replicat categoric că „Așa ceva nu este posibil între români! Vezi-ți de treabă, de scrisul dumitale și lasă-te păgubaș!“. M-am gândit că poziția sa nu-i permitea implicarea într-o astfel de inițiativă și mi-am continuat tatonările printre colegii mai tineri. Mircea Vasiliu s-a uitat lung la mine și m-a luat în râs. „Ești nebun!“ Andrei Dângă, sosit de curând, deși accepta ideea, se dorea în afara oricăror implicații de moment. Mihai Cismărescu, șeful știrilor, m-a privit, a dat din cap și mi-a spus că dacă mă cred în stare și nu mă tem de deziluzii „încercarea moarte n-are!“. Directorul, Preda Bunescu, a surâs căutând să-și mascheze scepticismul și adăugând că: „La urma urmei fie-

care se naște cu bastonul de mareșal în mână! Încearcă - dacă te țin picioarele!“. I-am trecut în revistă aproape pe toți cei de la radio și am rămas cu buzele umflate! Mi-am continuat sondările în afară de Radio. Îmi amintesc că după o discuție cu Eduard Fuchs, care patrona școala Asociației Românilor Liberi, m-a ținut două ore sub o adevărată tortură psihică, încercând să mă convingă de zădărnicia unei astfel de inițiative. Îmi amintesc că - spre rușinea mea - m-a apucat de-a dreptul plânsul. La Elefanten Garten, la Klein Bukarest sau la Bukarest Grill, restaurantele frecventate de către românii din München, am vânturat ideea față de toți cei pe care-i credeam apți pentru așa ceva. Dar dacă Aurică Popescu și alte câteva persoane m-au ascultat fără reticențe, apoi din partea altora, precum Dr. Gh. Tase, Gh. Gudi și sculptorul Alexandru Pană, m-am ales cu un scandal de toată frumusețea. Dr. Tase, care mi-a fost de mare sprijin în procesul pentru azil, mi-a tăiat-o scurt, cerându-mi „să mă astâmpăr“ pentru că „fac lucrurile de unul singur și s-ar putea să mă coste!“. După aceste eșecuri m-am gândit că un cenaclu ar putea funcționa perfect în cadrul Societății Academice Române - care-și avea și o filială la München. Între timp devenisem și eu membru și consideram că nu este cazul să apară ceva în afara sa. Secția din München era condusă de Dr. Constantin Sporea, șeful meu de birou, căruia i-am prezentat sincer toate ideile cu care mă confruntam. Am discutat zile și săptămâni chiar - începând din toamna lui 1968 și până la sfârșitul lui ianuarie 1968 - când mi-a răspuns răspicat, și chiar agasat că „Societatea Academică Română nu are nevoie de-o așa țigănie“ și mi-a dat de înțeles că nici în afara societății nu trebuie să existe! De ce? Aveam să aflu mult mai târziu. Astăzi trebuie să accept că în multe privințe Dr. Sporea a avut - din păcate - dreptate. Soția mea a fost de acord ca întrunirile cenaclului să aibă loc acasă la noi, ca o inițiativă privată, considerând că așa ceva se poate începe și doar cu doi-trei prieteni. Urma să-mi iau curajul lansării primei invitații. Dar ambițiile mele - de ce să n-o spun - ținteau mai mult decât la organizarea unor sindrofii literare de casă. Ca atare socoteam că semnătura mea și a soției pot fi interpretate greșit și că încercarea va da greș din start. Am sondat în con-

tinuare terenul în căutarea unui co-semnatar în plus și, dezamăgit, m-am dat bătut! Chipurile nu-și lua nimeni responsabilitatea de a figura între co-inițiatori. Scepticismul și spaima de repercusiuni era prea mare. Din țară se lucra pe toate căile la învăluirea și infiltrarea noastră cu trimișii de acolo iar veteranii exilului, plasați în grupări antagonice, vegheau ca nu care cumva să se închege ceva care să nu se afle sub controlul lor și care să le știrbească alibiul existenței. Au început să apară chiar și amenințări, scrisori anonime etc. Spre sfârșitul lunii februarie, întâmplarea a făcut să ofer ospetie pentru scurt timp - unui tânăr pe care-l cunoscusem la Paris, în decembrie 1962, și pe care îl reîntâlnisem la Köln, la o manifestare consacrată Basarabiei. Este vorba de Ion Cicală, chemat de la Freiburg i. Br. - unde urma un curs de limba germană - de către Dr. Sporea, în perspectiva unei posibile angajări la Monitoring. Ion Cicală scria și el poezie și fiindcă ne simțeam apropiați atât sufletește, cât și ca vârstă, după mai multe zile de discuții în trei, a fost de acord să semneze alături de noi prima invitație. Din fericire el nu cunoștea pe nimeni la München și era străin de toate intrigile, dușmăniile și disensiunile cu care ne confruntam. Nu știu dacă gestul său a avut sau nu pentru el repercusiuni. Eu nu le exclud pentru că, ulterior, după câțiva ani, s-a distanțat progresiv de activitatea noastră. La prima întrunire a „Cenaclului Literar-Artistic de la München“ - aceasta i-a fost prima denumire - am invitat în scris absolut toată suflarea intelectuală și artistică din München și împrejurimi. Am trimis peste 175 de scrisori complete cu alte zeci de telefoane. Naivitatea mea de a crede că toți acești oameni puteau fi interesați de existența unui cenaclu literar unde să fie aduși laolaltă a fost probabil șansa reușitei, fiindcă toți au fost avizați și nimeni nu a fost neglijat.

S.B.: Ca editor ați avut o activitate intensă. V-a captat în timp?

I.D.: Din fericire activitatea mea editorială, adică activitatea lui Ion Dumitru Verlag - München, este oarecum cunoscută în țară, și cu voia dumneavoastră îmi voi rezerva un alt moment pentru amănunte mai delicate. După cum am mai spus a fost fondată la 15 octombrie 1976 și a existat timp de 22 de ani.

Circumstanțele m-au silit s-o desființez, sperând că o voi putea substitui cu editura și casa de difuzare "Mediana Edit" SRL- Snagov- București fondată în 1995. Din păcate, m-am înșelat. În cei 22 de ani de existență editura s-a afirmat ca una dintre cele mai prolifiche, mai prestigioase și serioase edituri particulare românești din Occident. Am reușit să editez cca. 80 de titluri în tiraje situate între 500 și 2000 de exemplare, în diverse formate, începând de la broșuri și terminând cu cărți de până la 500 sau chiar 850 de pagini, în cazul unor titluri care însumau trei volume. Între cărțile cele mai importante pot enumera: în colecția Memorii și mărturii: G.I. Duca, **Amintiri Politice**, trei volume; George I. Duca, **Cronica unui Român în veacul XX**, trei volume, Larry Watts, **În serviciul Mareșalului**, în două volume; în Colecția istorică: Alexandru Goța, **Românii și Hoarda de Aur**, Pavel Chihai, **Tradiții răsăritene și influențe occidentale în Țara Românească**, Vlad Georgescu, **Istoria ideilor politice românești - 1369-1878**; în afara colecțiilor: Constantin Dumitrecu, **Ceta-tea totală**; Noel Bernard, **Aici e Europa liberă**; George Bălan, **Nebănuitul Eminescu**, Nicolae Băciu, **Agonia României**, Ion Caraion, **Insectele tovarășului Hitler**, David Funderburk, **Un american între clanul Ceaușescu și Departamentul de Stat**; Ion Dumitru, **Moș Tecău spre centenar**, ș.a., în colecția Apozitia, Aristide Burilianu, **Carte de petece**, Mihaela Ghelmegeanu Lausch, **Versuri**; Mihaela Ghelmegeanu Lausch, **În spatele ecranului**, Nicolae Novac, **Tălmăciri din lirica amer-indiană**, Nicolae Novac, **Tălmăciri din lirica americană**; Nicolae Novac, **Sturm und Feue**, numerele 1/1973, 2/1974, 3/1975, 4-5/1976-1977, 6-7/1980-1981, 8-9/1982-1985 ale revistei Apozitia, George Ciorănescu, **Bessarabia**, **Contested Land Between East and West** ș.a.; în colecția Mărturiile supraviețuitorilor: Ghe. Calciu-Dumitreasa, **Șapte cuvinte către tinerii**; Ghe. Calciu-Dumitreasa, **Sieben Worte an die jungen Freunde**, Remus Radina, **Testamentul din Morgă**, Cicerone Ionițoiu, **Morminte fără cruce** vol. I., Doru Novacovici, **În România după gratii**; în colecția Pașii lui Orfeu a apărut volumul antologic de poezii al lui Ion

Șiugariu, **Sete de ceruri**. Mai amintesc revista poliglotă de literatură internațională "Correspondance", redactată de Ion Caraion etc. Tot în cadrul acestei edituri a apărut și primul săptămânal românesc din emigrație, "Săptămâna Muncheneză" (1975-1978). Cu facilitățile editurii și tipografiei mele s-au cules, pus în pagină și chiar tipărit și difuzat gazeta lui Pamfil Șeicaru, "Curentul", revista lui Nicolae Petra și Virgil Ierunca, "Limite" etc., etc.

S.B.: V-a apărut, în anul 2001, la București, primul volum de poezii. De ce atât de târziu,?

I.D.: Primul volum de versuri mi-a apărut, de fapt, în 1984. Este vorba de primul volum de versuri care mi se publică în Patrie, adică de placheta **Pe urmele mirajelor**, apărută la Editura Eminescu. Probabil că este foarte târziu pentru că puteam să-mi public în condiții impecabile volumele rămase în manuscris, în propria mea editură, și încă de foarte multă vreme. Or, nu mi-a plăcut acest sistem și am așteptat, să zic, "răsplata Patriei mume". Din păcate, nu m-a întrebat nimeni cât îmi stă ceasul. Toți mă cred acolo milionar și așteaptă să le pun cecurile pe masă. Continuu să scriu mai ales de când m-am eliberat de alte preocupări anexe, pentru că aceasta mi-a fost și continuă să-mi fie dambă! Am destule lucrări neterminate, proiecte abandonate din motive de timp, pe care le-am readus pe masa de lucru. Am și proiecte noi și sper să-mi regăsesc forțele și fiorii de odinioară - ca să-mi onorez, dacă va fi posibil, și cea mai frumoasă parte din aventura vieții, aceea a propriilor creații! Acestea au fost - indiferent de valoarea lor - germenii din care au generat toate cele ce mi s-au întâmplat și le-am întâmplat!

S.B.: Aveți relații cordiale cu Uniunea Scriitorilor din România?

I.D.: Mi-au plăcut foarte mult întrunirile organizate de Uniunea Scriitorilor la Neptun și m-am bucurat enorm când am reîntâlnit, în țară, o parte din foștii colegi de la școala de marină și prietenii din cenaclurile literare pe care le-am frecventat la Constanța, Galați, Brăila, București etc., a celor cu care am încercat să intru la facultatea de Critică și Creație Literară "Mihai Eminescu", și care, în majoritate, sunt membri ai USR. I-am reîntâlnit

după mai bine de 40 de ani și vă dați seama prin ce emoții am trecut. De când m-am putut reîntoarce în țară, ei sunt cei pe care-i caut cu prilejul fiecărei vizite, pentru că, și dacă nu toți sunt ușa de biserică - caracterele sunt diferite și este bine să fie așa -, alcătuiesc, cred eu, un nucleu social care-și păstrează încă cele mai multe valențe de puritate și frumusețe morală și spirituală. Îmi place societatea lor chiar dacă nu împărtășesc uneori întru nimic eventualele opinii politice ale partenerilor de discuții. Între gesturile care m-au impresionat după revenirea în țară amintesc și apariția primei pagini de poezie semnate de mine, în revista pentru care îmi solicitați acest interviu, "Luceafărul". A fost o surpriză pentru care îi mulțumesc și pe această cale lui Marius Tupan.

S.B.: Cum priviți neclaritățile politice românești de după 1989?

I.D.: Neclaritățile de după 1989 se doresc perpetuate întocmai ca și multe dintre cele care au urmat după război. Apa tulbure este mediul cel mai prielnic de pescuit, pentru braconieri etc. Paradoxal, dar parcă toate cele ce se întâmplă ne dovedesc că comunismul a fost una dintre cele mai mari afaceri capitaliste, iar înlăturarea lui pare doar o nouă rețetă de perpetuare a aservirilor noastre. Trebuie să ne amintim că după război - ani de-a-rândul, împotriva oricăror norme ale firescului, comuniștii au fost fabricați - cu sau fără voie - pe bandă rulantă, sub presiuni străine și nu datorită veleităților valahe etc. Acum, cei fabricați atunci, deși au lepădat zgardele sub care au fost dresați, nu se pot ușor debarasa de năravurile care le-au fost injectate, pentru care au fost pre-condiționați! Îi ducem în cărcă pentru că sunt "ai noștri" și pentru că, împreună cu simpatizanții lor, alcătuiesc peste o jumătate din națiune. Ei alcătuiesc acea parte care după prăpăd s-a aranjat cel mai bine și de care nu ne putem dispensa pentru că s-ar interpreta că vrem să ne sinucidem. Ce am dori? Ca ei înșiși să-și taie craca de sub picioare? Dacă facem politică, trebuie să ținem cont de realități pentru că altfel ne pomenim cu toții cu mâna pe joagărul care ne poate aduce un prăpăd și mai mare! Trebuie să căutăm în noi înșine, de la om la om, rezervele sufletești care ar putea aduce o reconciliere a elementelor conștiinței și capabile pentru o redresare, accentuând nu atât pe rolul partidelor politice, ci pe o ținută civică dinamică și onestă, fără echivoc, care să angreneze în mod conștient toți cetățenii, nu pentru câștigurile clanurilor politice, ci ale societății în ansamblu. Este greu să ne facem iluzii. Boala nu este politică, ci una morală. "Medicii" înșiși cultivă microbii cu patimă și-i împrăștie. Într-o astfel de situație cine poate ști prin ce minune va fi găsit leacul necesar normalizării și mobilizării conștiințelor pe un făgaș al firescului?

A consemnat
Silvia Butnaru

La standul de la Neptun puteau fi văzuți, împreună, Barbu Cioculescu și Dan Platon

convorbiri incomode

geo vasile

Poeme în limba salvată

Dicțiunea spiritualistă, sentimentul ispășirii și al traversării deșertului, dar și sapiențiala reculegere în fața ororii istorice, îi îngăduie lui Martin Abramovici să scrie unul din cele mai frumoase poeme ce s-au dedicat lui Paul Celan. În numele cunoașterii de tip poetic (așa cum făcuse Francis Ponge prin anii '40) Martin Abramovici explorează *Matricea spațială*, ca pionier și cavaler răătăcitor al genezei cosmice, cronovoaiajul său fiind unul reușit inclusiv d.p.d.v. expresiv: "Cu o înțepătură/ în stomacul Pământului/ începe orice ulcer/ al Perfecțiunii Universale/ Pe frontispiciul/ inteligenței divine/ stă scris/ cu foc:/ TOTUL V-A VENIT/ NUMAI DE LA MINE/ ȘI SE VA ÎMPLINI VOINȚA MEA./ SUNT CEEA CE SUNT./ EU SUNT DUMNEZEUL VOSTRU/ PENTRU VECIE. Îmblânzirea persuasivă și chiar

stop cadru

înfiorat-eretică a abstracțiunilor galactice, familiaritatea poetului cu limbajul specific acelora, confirmă iubirea lui Martin Abramovici pentru *rațiunea pură a poemului metamorfozat*. Dar și tentațiile sale gnostice și studiile la Academia florentină a maestrului Marsilio Ficino: "Charon./ Maria și/ Hera/ cu ale noastre dulci ispite./ nu lăsați să se stingă/ focul purpuriu/ mocnind în recif!/ Hrăniți-l cu numele vieții voastre./ ca să lumineze/ în Marele Vânt/ zăpada urmașilor noștri".

De dragul acestui verslibrism spiritualist zăbovește cititorul pe cartea poetului, mirându-se când și când de unele naivități (inocențe?) de dragul melosului, de unele ieșiri în decor de dragul rimelor, de cascade tautologice și complicații inutile. Profuziunea de cogitații devine fastidioasă prin supralicitare, deși poza poetului de faustic căutător de absolut este veritabilă. O pendulare între poezie și non-poezie (faimoasa grilă croceană) descriu textele lui Martin Abramovici, mai puțin prozopoemele, ludice (între ironie și deznădejde), un simpozion al artelor întrunite într-un dicteu supraréalist bine temperat. Stanțe și sentențe despre miracolele vieții și ale credinței ecumenice în creație, cu efecte stilistice memorabile, aceste texte confirmă ele singure un poet. Lui Martin Abramovici nu i se poate contesta autenticitatea plăjei intelectuale și nici conștiința critică, și deci autoironică, în ciuda unor denivelări de expresivitate, a unor glisări în digresiv și exegetic. Nu i se poate contesta nici întinderea lecturilor, dovadă fiind rolurile sale de compoziție în speciile abordate, de la pastel și poemul bucolic, la cel erotic și gnostic, de la rugăciunea rilkeană la scientismul cosmic. Nu lipsește nici gesticulația protagonismului mesianic, a visului poetic de a accede la transfigurare. Partea cea mai rezistentă a lungului recital ni

se pare totuși a fi dată de investiția morală a poemelor, de încrederea aproape suprafirească în vocația scrisului de a converti suferința într-un dans al bucuriei solidare, de vreme ce, vorba poetului, toți "siamo sulla stessa barca".

Martin Abramovici

Un zâmbet în fața morții

Pentru Martin Abramovici, ieșirea zăcământului poetic la suprafața gândului este o perpetuă încheștare, o smulgere traumatică, dar și un efect de ecou al dicteului zeului-daimon. Poetul scrie în *limba salvată*, un idiom al materiomației, ce nu exclude ispitirea fiarei, vertijul labirintic, delirul, dedublarea, transa. Întrevăzându-și scrisul ca *meserie de a trăi*, demersul lui Martin Abramovici ne amintește de celebrul jurnal pavesian, anxious, necruțător, solipsist.

Poemele lui Martin Abramovici sunt o cutie de rezonanță a simptomatologiei baroce ce revine în forță în actualitate, cu toate turbulențele și dezechilibrele specifice tulburării apelor noastre originare. Epigoni sceptici, în fața misterului morții, noi arborăm un zâmbet livresc, deși sub imperiul unei copleșitoare emoții. Riscul e ca textele noastre exorciste, scrise sub multitudinea de măști sonore, conceptuale și imagistice, să se autocontemple, măcinându-se de dragul limbajului și al metamorfozelor. Un risc cu care se confruntă și cărțile lui Martin Abramovici, în ciuda excepționalei sale *lupte cu îngerul*, a autenticei investiții spiritualiste de om pe drumul Damascului.

amalie skram

LUCIE

Lucie l-a văzut pe soțul ei cum o apucă pe trotuarul de pe lângă șirul de case vecine cu Grand Hotel. Rapid, ea a luat-o pe o scurtătură și a început să alerge pe lângă clădirea Parlamentului și Studenterlunden. În timp ce fugea, granule de zăpadă zburau în urma pașilor ei, respirația îi era șuierată, fiind gata-gata să se înece; inima îi bătea atât de tare, încât gândea că o să moară. Trebuia să ajungă acasă înaintea lui Theodor. La începutul lui Drammensveien s-a oprit puțin, ca să-și tragă sufletul. Apoi, a luat-o iar la fugă, alergând cu pași mici și săltați până a ajuns la intrarea de la imobilul lor de pe Incognitogaten.

Deși era sigură că sosise cu mult înaintea soțului ei, era atât de speriată, că-i tremurau genunchii în timp ce urca scările. A așteptat puțin în fața ușii, ca să nu fie lipsită de respirație când Martine o să răspundă la sonerie.

- Soțul meu n-a venit încă? a întrebat-o ea pe un ton indiferent.

- Nu, doamnă.

Rapid și-a scos haina și șoșonii, a aprins lampa în salon și a luat o carte. Apoi, și-a amintit că lui Theodor îi plăcea s-o vadă cosând seara, așa că a luat o broderie din coșul de lucru.

Au trecut în jur de zece minute, până a sosit Gerner. Lucie l-a auzit intrând în sufragerie, apoi zgomotul pașilor a dispărut.

"Dar dacă nu vine să-mi vorbească?" și-a zis ea în gând, lăsând lucrul în poală.

După o vreme l-a auzit din nou în holul de la intrare.

"La naiba! Nu-mi vine să cred!" Lucie s-a ridicat în picioare cu broderia în mână, a străbătut în fugă încăperea și a deschis ușa.

- Pleci din nou, Theodor?

- Da.

- Nu vii acasă pentru cină?

- Nu. Și-a pus pălăria, și-a scos mănușile din buzunarul paltonului, și-a înșfăcat bastonul și dus a fost.

Ea s-a reîntors în salon, târându-și pașii

pe covor, cu pumnii încleștați și a pufnit pe nas.

- Of, ce bărbat! a spus ea cu voce tare și a aruncat broderia cu atâta forță, că a zburdat peste masă, oprindu-se pe colțul canapelei.

"Olsen-Christian - mulțumesc cerului pentru el. Necioplit, da, dar cel puțin este făcut din carne și sânge. Are o mulțime de spus și nu te lasă să stai acolo ca o fată bătrână. - Acum, el a plecat turbat, exact din nimic. Dacă el ar fi știut despre asta... Of, Doamne, dacă ar fi știut despre asta. M-ar fi omorât, mai mult ca sigur. - Asta este ceea ce primesc pentru că îi sunt credincioasă."

- Nu mulțumesc, nu vreau nimic, i-a spus ea slujnicei care venise să vadă dacă doamna dorește ceva. Se simțea complet ghiftuită de la toate acele plăcinte. Și romul acela din cireșe îi crease o atât de bună dispoziție. O făcuse atât de fericită, că nu se mai recunoștea. Ei nu aveau rom în casă, dar cu siguranță exista vreo băutură bună și tare. Așa că o să bea până se va ameți. Ce altceva putea face ca să-i treacă timpul?

S-a dus în sufragerie, a scos o sticlă de punch suedez, și-a umplut un pahar și l-a golit dintr-o înghițitură. O, da, într-adevăr, era destul de plăcut să fii pentru o vreme singură. Și-a mai turnat un pahar și l-a băut.

- Bun, tare și dulce. Și-a trecut limba peste buze. Theodor are un punch bun. *Distracții pentru conașul*, a fredonat ea și a intrat în dormitor, unduindu-și poalele rochiei.

- *Distracții pentru conașul*, a început ea să cânte iar și iar, când și-a găsit vâlul de mireasă, ciorapii de mătase de un galben pal pe care i-i dăruise Theodor, o eșarfă, niște flori artificiale și un combinezon scurt, brodat. A dus toate aceste lucruri în salon și le-a așezat pe un fotoliu din fața oglinzii înalte, montată în zidul dintre ferestre.

- Bal mascat, regină a nopții, plete revărsându-se pe umeri. Și-a despletit

AMALIE SKRAM

Lucie

părul și s-a dezbrăcat.

- Dumnezeule, ciorapii ăștia îi simt minunat pe piele. Și-a lăsat mâinile să alunece pe picioarele-i frumoase. Lui Olsen i-ar fi plăcut, ha, ha, ha! A alergat în ciorapi până la bufet și a mai băut un pahar de punch. Când s-a reîntors, și-a pus furoul, și-a prins cu o broșă de aur eșarfa de breteaua de pe umărul drept al combinezonului brodat și i-a legat capetele peste șoldul stâng.

"Nikola, Nikola,

Ah, ah, ah!

Nikola, Nikola,

Ah, ah, ah!"

cânta ea, privindu-se în oglindă și pocnind din degete. Apoi, și-a adunat părul bogat și auriu care se revărsa peste decolteul combinezonului și, ridicându-și brațele astfel că sânii-i albi și tari au țâșnit în afară plini de mândrie, și-a legat pletele la spate cu o panglică roșie, și-a prins florile în creștet și și-a acoperit capul cu vâlul de mireasă care i se învoldura ca un torent înspumat până la călcâie.

Poc, poc, își pocnea ea șoldurile și cânta:

"Înveșmântat în pantaloni bufanți până la genunchi

și strâmți pe gambă și în cizme de călărie,

Volte-Marche! Volte-Marche!

Toate doamnele se opresc

Și se uită lung la el. Mândria cavaleriei!"

- O, Doamne; o, Doamne, Krohn era atât de drăguț când cânta cântecul ăsta - n-o să-l uit niciodată. Și în *Splendid* - și în ăsta era foarte dulce.

A rămas căzută pe gânduri, apoi a izbucnit în plâns și și-a întins brațele spre imaginea inundată de lacrimi din oglindă.

Amalie Skram (născută Berthe Amalie Alver, căsătorită cu scriitorul și criticul danez Erik Skram) este o scriitoare norvegiană, născută la Bergen.

A scris 12 romane, dintre care amintim: Oamenii din Hellemyr, Lucie, Trădat, Sub Observație, Profesorul Hieronimus, La St. Jorgen, numeroase povestiri și piese de teatru.

Scriitoarea va fi cunoscută pentru prima oară și cititorilor din România prin apariția, în curând, la Editura Tempus, a romanului Lucie, în traducerea subsemnatei.

Amalie Skram este printre primii scriitori norvegieni care au abordat în mod direct problema sexualității, un subiect deloc ușor de tratat în Norvegia de la sfârșitul secolului al XIX-lea, mai cu seamă din cauza tendințelor puritane predominante la acea vreme.

Lucie este o descriere dureroasă a unui mariaj bazat pe speranța că personalitatea cuiva poate fi totalmente schimbată.

Da, ea era frumoasă, o, Doamne, era atât de frumoasă, dar niciodată n-o frapase așa de tare propria-i frumusețe ca în această seară. Și prostul ăsta de Theodor. Să locuiești aici, pe Incognitogaten, cu un bătrân ursuz, să-i fii ca o sclavă sau ceva de genul ăsta. Ce fel de viață este asta pentru cineva care a fost la Londra și Quebec cu doamna Thorsen și copiii ei? O rochie de mătase în fiecare zi și o haină de blană? A scuipat pe ele. Caută-ți soarta în lumea largă, distrează-te până nu mai poți și apoi mărită-te cu un bătrân bogat să fii lipsită de griji la bătrânețe. - *Distracții pentru conașul, distracții pentru conașul...* Așa cum spune doamna Reinertson că fac doamnele, ei bine, nu că-și fac de cap... nu, cum zicea? Ea se referea la bărbați. Mai întâi, ei se distrează până când sunt gata să dea în primire și apoi se însoară cu câte o păpușică inocentă. Și ce este amuzant în asta? Să-ți iei pe cineva care să-ți fie credincios și care n-a cunoscut nimic altceva mai bun, pe când o femeie care a trăit și cu alți bărbați și știe cât de diferită poate fi iubirea, asta este cu totul altceva! Asta este exact la fel ca și cum ai cere unui bărbat să ăe credincios.

Theodor era acum așa de bătrân, că nu se mai punea problema. "Dar, cel puțin, drumul spre fericire a fost eliberat de un prim impediment." Ce-a vrut să spună doamna Reinertson cu asta? A reflectat câteva clipe, ușor nesigură pe propriile-i picioare.

- Cred că am băut prea mult. S-a așezat pe sofa, a închis ochii și a simțit cum se cufundă într-o ceață confuză.

La miezul nopții, Gerner s-a întors acasă. Când a văzut că patul lui Lucie era gol și nimeni nu dormise în el, a început s-o caute prin toate camerele și a rămas ca o stană de piatră în fața canapelei în care zăcea Lucie. Ochii i s-au mărit de uimire, partea de sus a feței parcă i se umfla și devenea din ce în ce mai proeminentă, în vreme ce zona din colțul gurii se strângea.

Lucie era lungită pe spate, cu buzele ușor întredeschise, respirând adânc și

regulat, pieptul înălțându-i-se și coborând sub combinezonul subțire. Un braț și un picior atârnav spre dușumea. Părul lung, auriu îi acoperea umărul și o parte din brațul ce-i atârna; vâlul de mireasă zăcea pe podea. Gerner a pus pe masă lampa cu care venise din dormitor.

- Este încântătoare - expresia de pe chip i s-a îndulcit - ia-o în brațe și du-o în pat. S-a apropiat de canapea și s-a aplecat, dar apoi și-a reamintit că nu trebuie să strice efectul pedepsei pentru ofensa din această dimineață și s-a îndreptat repede de șale.

- Deci, la asta recurge, atunci când este plictisită. Își retrăiește amintirile din vremurile de altădată. Ce naiba ar putea el să facă s-o determine să renunțe la toate aceste proaste obiceiuri? Cu siguranță, nu-i era așa de ușor s-o educe după cum își imaginase. Va trebui s-o supravegheze din scurt tot timpul.

N-a încercat ea chiar să se răzvrătească împotriva lui cu răspunsuri impertinente ca acelea din dimineața asta? L-a cotropit indignarea. Asta trebuia tratat cu strictețe și înăbușit în fașă; ea trebuia să învețe o dată pentru totdeauna că o asemenea comportare nu era de acceptat. Asta era recunoștința pe care ea i-o datora? Nu, el i-a cerut iertare, dar nu va tolera să fie corectat de ea. Ea va trebui să știe ce-a făcut. El o va ierta, cu siguranță, dar nu înainte ca ea să fie pedepsită așa cum se cuvine.

- Și privește acest loc! Și-a plimbat ochii peste camera de zi. Este exact ca din lumea femeilor de moravuri ușoare. Corsetul îi zăcea pe dușumea, ciorapii erau strânși ghem pe masă, rochia atârna pe spătarul unui scaun și furoul fusese aruncat peste ea. Pe raftul de sub oglindă erau ace de păr și un pieptene cu smocuri de păr în el.

- Lucie, scoală-te, i-a spus el cu asprime, și du-te în pat.

Lucie s-a ridicat în capul oaselor, s-a

frecat la ochi și a scos un sunet gutural.

- Dacă n-ar fi fost slujnica, te-aș fi lăsat să dormi aici, de vreme ce acesta este locul pe care ți l-ai ales, dar nu vreau să te găsească sulemenită ca o cântăreață de cabaret.

Lucie și-a rotit privirile prin încăpere confuză și, în cele din urmă, și le-a coborât asupra sa. Uitase complet cum era îmbrăcată și, când și-a dat seama cum arăta, și-a mușcat buzele, și-a coborât capul și s-a făcut covrig într-un colț al canapelei.

- Ai grijă și adună-ți hainele, pieptenele și acele de păr ce zac împrăștiate peste tot, a spus Gerner. Nu vreau ca tu să transformi camera de zi în culisele de la Tivoli. Acestea fiind spuse, a ridicat lampa și a plecat.

Lucie a așteptat atât cât a crezut că i-ar trebui lui Theodor să fie în pat. Apoi, s-a strecurat tiptil în dormitor. Gerner nu i-a vorbit și ea s-a dezbrăcat în tăcere, căutând să facă cât mai puțin zgomot.

Atât în ziua următoare, cât și în cealaltă, Gerner și-a menținut mușenia cu încăpățănare. Lucie, în cele din urmă, era atât de chinată și se simțea atât de mizerabil, că nu mai putea să suporte.

În seara celei de-a doua zi, când Gerner s-a întors acasă de la birou și s-a dus în camera lui, Lucie a fășnit după el și i s-a aruncat la picioare. A izbucnit în suspine, cerându-și iertare pentru ceea ce spusese în acea dimineață. Vorbise gura fără ea, pentru că ea știa foarte bine cât de superior îi este ei - ea fiind o fată fără nici o valoare în comparație cu el. Era rău și rușinos din partea ei că fusese obraznică, atunci când el avusese bunătatea și voise s-o corijeze. Tot ce era și avea ea pe această lume, i-o datora lui. O, ea nu putea trăi dacă el nu era bun și drăguț cu ea; ea fusese atât de disperată și nefericită în aceste ultime două zile - își primise pedeapsa și fusese bine pentru ea, deoarece până acum nu-și dăduse seama cât de bun este el și cât de rău se comportase ea față de el.

Gerner și-a coborât privirile spre trupul ghemuit la picioarele lui; ea zăcea prosternată, sprijinându-se într-un cot și pe șold, cealaltă mână acoperindu-i fața iar umerii îi zvâcneau spasmodic o dată cu suspinele.

- Ridică-te, Lucie, i-a spus el după ce ea își deșertase tot ce avea pe suflet. Cu un zâmbet tandru pe buze, s-a aplecat asupra ei, a prins-o de talie și a ridicat-o la pieptul lui.

- Gata, gata, i-a spus el cu blândețe și a sărutat-o, strângând-o cu putere. Acum îmi recunosc iar pe scumpa mea Lucie de altădată.

Prezentare și traducere de
Doina Ceraceanu

literatura lumii

francis dannemark

Cinci poeme naive

1. Shaping the future

Din noaptea timpurilor și din zorii primelor zile
marii jucători de șah
știu asta: nu-i cazul
să-ți imaginezi că descoperi o nouă partidă
ci să ghicești pe aceea
în care te afli acum.

Tot așa
forma viitorului nu se inventează
ci se regăsește.
Și nu-l surprinde
pe cel ce s-a lăsat atras de ea.

2. People

Măcar din când în când ar trebui să ne gândim
la fantasticul popor migrator
al fulgilor de nea.
Nimeni n-a putut cu ochiul liber
să distingă vreunul din nenumărații inși
de celălalt, și pe acesta de următorul.

Ar trebui desigur să închidem ochii
și să ne amintim cum cad cu
milioanele, cu miliardele.
Cum se aseamănă între ei mai mult
decât două picături de apă - și să-nțelegem
că nicicând n-au fost doi identici
și că nicicând nu vor fi.

3. Knowledge

Tot ceea ce știm
și tot ceea ce credem că știm.
Toate câte le-am făcut
și cele pe care le vom face și cele
pe care nu le vom face nicicând.

De câte sertare ai avea nevoie? De câte cărți,
bugete, bilanțuri, proiecte,
vise posibile și imposibile?

Dar aceleași zece degete-s de-ajuns ca să scrii și
să numeri, ca să arăți drumul ce se bifurcă
și calea pe care trebuie s-o apuci.
Aceleași zece degete-s de-ajuns ca să strângi o mână,
ca să înconjori umerii tăi
și să-ți mângâi obrazul.

4. Worlds

Nimeni nu te oprește să crezi
că boomerangul e capodopera
ultimă, sublimă și simplă
a aerodinamicii.
Și că cei ce i-au dat formă
în acea lume mai îndepărtată
și mai aridă ca luna,
au învățat încă din cele mai vechi timpuri
de-o potrivă să vorbească pietrelor.

Nimeni nu te oprește să crezi
că una nu-i posibilă fără cealaltă.

Să rămâi demn în mijlocul derutei,
umil când ieși victorios.
Aruncătorii de boomerang știu asta,
și jucătorii de șah.

5. And now your career...

Stră-stră-stră-bunicul
fusesse un tânăr necuviincios
apoi un bărbat respectat, un amant vestit,
un camarad de cursă lungă,

Scriitor belgian de expresie franceză, s-a născut în 1955. A publicat zece romane la Editura Robert Laffont (O lungă plimbare cu un cal mort, Premiul Alexandre Vialatte) și la Editura Castor Astral (Să plouă, Greva arheologilor, Memoriile unui înger stângaci), nouă cărți de poeme (în special la Editurile Seghers și Cadex) și o povestire, Traversarea marilor ape (Editura Cadex).

Poemele traduse sunt extrase din volumul Cursa cea lungă, Editura Le Castor Astral, 2000, volum premiat cu Premiul Maurice Careme.

un fermecător cap de familie (prima
la capătul pământului și a doua mai târziu și
încă mai departe),
un constant și liniștit jucător de poker,
un negustor bogat apoi sărac și
din nou bogat dar pentru scurtă vreme,
un călător veșnic încântat deși lipsit
de cel mai elementar simț al orientării,

Așadar, stră-stră-stră-bunicul meu
spunea:
„Trebuie să știi unde ești - și acolo să fii.
Dacă nu ești acolo, trebuie să fii altundeva.“

Vieți diferite

Luna plină umple tot cerul, ai putea s-o atingi,
cât de curând vara va înlocui primăvara. Fiul meu
cel mare are o micuță prietenă pe nume Angélique și-mi
amintesc cum la vârsta lui a avea patruzeci și cinci de ani
era de neimaginat, ceva sinonim cu a trăi
pe o altă planetă. Luna e un dirijabil
într-un film încetinit. Tată, cine erai pe când
scriai în *Grenz Echo* articole despre orașele
pe care războiul le decorase cu cratere? Lună identică,
lună diferită. Îmi amintesc multe zile, mulți oameni,
îmi amintesc mii de emoții, e un vârtej
pe care timpul îl potolește și o formă
apare încet-încet, ca într-un joc de copii
când unești între ele puncte ce seamănă
cu aștri rătăciți. Îți amintești
de acel sărut pe malul buzelor?
A durat ani întregi,
a ajuns până aici.

Zile la țară

Că ar fi fost un râu nu-mi amintesc dar pădurea
urzea atâtea planuri să ne rătăcim într-însa și conurile
de pin trosneau sub tălpi ca niște cochilii
preistorice. Șopărlă prinsă, șopărlă evadată. Copilul
află totul și râul, îmi amintesc, secase-n soare
ca să se preschimbe în potecă. Într-o zi voi scrie
poeme, multe poeme, căci am o străveche melodie-n cap,
obsedantă ca larma de apă pe care-o lasă
vântul prin copaci. Pe când ne-ntorceam în oraș,
în mașină, printre vocile adulților ce se-nvârteau în gol
a mia oară, îmi lipeam obrazul de geamul rece
și lăsam noaptea să mă-nghită, peștișor
căruia i-au trebuit atâtea ani
ca să-nvețe să înoate.

În clipa asta

În clipa asta-n care totul e aici, la egală distanță, trecutul
și zilele ce vin, banii ce lipsesc și proiectele
senine, sănătatea sovăielnică dar și puterea ce crește
- și iubirea, iubirea care n-are nume de familie
doar un prenume fredonat ca un cântec,
în clipa asta-n care s-ar părea că nimic nu se petrece,
dar în care
totul e aici, agil ca un fulger, lent ca un continent,
în această clipă minusculă, brusc totul e spus.

Prezentare și traducere de
Constantin Țbaluță

Despre Balzac, cu dragoste (III)

Ion crețu

O problemă de tehnică pe care și-a pus-o Balzac la începutul carierei a fost cum să procedeze la caracterizarea personajelor. Dilema era simplă, în modul cum se pune ea: descriere sau dialog? Iată ce-l sfătuiește Daniel d'Arthez pe Lucien de Rubempré ("respectiv Balzac lui Balzac", comentează André Maurois, de la care am luat citatul): "Dacă nu vrei să-l maimuțarești pe Walter Scott, se cuvine să-ți crezi un stil aparte, și dumneata l-ai imitat. Începi, ca și el, cu convorbiri lungi, ca să-ți prezinți personajele. Și abia după ce și-au orbit, aduci descrierea și acțiunea... Răstoarnă termenii problemei. Înlocuiește vorbăria, minunată la Scott, dar fără culoare la dumneata, cu descrieri care se potrivesc atât de bine spiritului limbii noastre. La dumneata, dialogul trebuie să fie consecința așteptată care încununează pregătirile."

Cum procedează Balzac în **Liniștea căminului**, povestire, cum am spus, de începuturi? După prezentarea amplă a epocii, recurge la un racourci, și-și focalizează atenția asupra balului. Dintre toți participanții, alege două personaje, doi tineri bărbați, pe care-i pune să discute despre o frumoasă cochetă, necunoscută lor, retrasă undeva într-un colț, de unde urmărește forfota mondenă. La început, dialogul celor doi ne pune tot atât despre ei pe cât reușește să stârnească interesul în privința cochetei, nimeni alta decât contesa de Soulanges - avem să aflăm la timpul potrivit. Alegerea lui Balzac nu este, firește, întâmplătoare: unul dintre cei doi este baronul Martial, amantul doamnei de Vaudremont, femeia căreia contele de Soulanges i-a dat diamantul primit de la soția sa, celălalt - colonel de cuirasieri, un coureur, asemenea tuturor congenerilor parizieni de condiția sa. Unul face necunoscutei un portret în care abundă detaliile fizice - culoarea părului, a ochilor, rochiei, bijuteriile pe care le poartă - pentru ca cititorul s-o "vadă" mai bine - celălalt insistă mai degrabă asupra unor calități morale implicite: inocență, moralitate, puritate. Cromatic vorbind, în portretul contesei domină albul și albastrul; albul însemnând (cum altfel?), pu-

ritate, inocență, albastrul inaccesibilitate, dar și origine nobilă. De altfel, atunci când se referă la ea, Balzac o numește "doamna în bleu."

Ulterior, Balzac introduce în scenă un alt personaj de interes pentru trama noastră, un personaj feminin, care va conduce ofensiva de recâștigare a liniștii căminului de către contesa de Soulanges. Este vorba despre doamna de Lansac (fostă ducesă). "Pe la baluri, scrie Balzac, se întâlnesc ades femei ca doamna de Lansac, ce stau și privesc, ca niște marinari bătrâni, care de pe malul mării se uită la matrozii tineri în luptă cu valurile" - o imagine extrem de plastică, în datele ei fizice, completată mai jos cu un portret spiritual: "Nasul ei anunța epigrama. Dantura falsă (sic!) dar bine potrivită dădea gurii sale o expresie care amintea gri-

*meditații
contemporane*

masa ironică a lui Voltaire." etc. Doamna Lansac "una dintre ducesele cele mai agere la minte și mai malițioase pe care secolul optsprezece le-a lăsat moștenire celui de al nouăsprezecelea" este mesagerul lui Balzac în această lume decadentă, purtătoarea ideii unei moralități sănatoase, într-o lume fără moralitate, chiar dacă doamna Lansac afișează un aer, nu o dată, cinic.

Prin câteva manevre de strateg experimentat, ducesa își croiește drum spre inima doamnei de Vaudremont și îndepărtează pericolul de casa nepoatei ei. Cât despre infatuatul baron Martial, el regalează briliantul contesei de Soulanges, în speranța că va cuceri inima tinerei femei. În felul acesta, diamantul închide bucla periplului lui social-amoros conducând povestirea spre un final pe cât de ironic pe atât de moral.

poezii în capodopere

alese și traduse de **grete tartler**

Al-Mutanabbi (915-965)

Distihuri

Considerat cel

mai mare poet

clasic arab. A

murit ucis, în

deșertul de lângă

Bagdad, de hoți

care credeau că

duce aur, și nu

cărți, în sacul din

spinare.

Celui ce are gura bolnavă și amară
Și apa cea mai dulce sălcie o să-i pară.

Aleșii-acestei lumi nefericirii-s țintă;
Doar proștii nu au grijuri și viața îi alintă.

Desigur că vrei glorie, s-o dobândești în toate;
Dar miere fără acul albinei nu se poate.

Nu tot ce omul cere, pe loc va fi având;
Corăbiile-s duse și cum nu vor, de vânt.

Închide ochii dac-un prieten minte, lasă!
Cel nobil, de se știe-nșelat, prea des nu-i pasă.

Poezia re-Facerii și cenzura

bogdan ghiu

Pentru a pune capăt judecății lui Dumnezeu, de Antonin Artaud, a apărut la editura pariziană K la începutul luni mai 1948 (deci la două luni după moartea poetului, survenită la 4 martie 1948), într-un tiraj de 2000 exemplare.

Dar acest text fulminant-profetic nu fusese destinat inițial să devină în primul rând carte. Ci emisiune de radio, deci verb proferat.

În noiembrie 1947, Fernand Pouey, directorul de atunci al programelor dramatice și literare ale Radiodifuziunii franceze, i-a propus lui Antonin Artaud, care tocmai aștepta să-i iasă de sub tipar **Van Gogh, sinucigașul societății** (apărută în decembrie 1947), să pregătească o emisiune pentru ciclul *Vocea poezilor*. Îi garanta lui Artaud o libertate deplină, atât în alegerea textelor și a actorilor, cât și în ceea ce privește numărul de repetiții și de ședințe de înregistrare și materialele necesare. I-a pus chiar și o secretară la dispoziție, pentru ca poetul să-și poată dicta, așa cum obișnuia, textele. Contractul a fost semnat la 7 decembrie 1947. Titlul propus de Artaud "trecese", fusese acceptat.

Artaud-poetul n-a ezitat: și-a adus pe loc aminte de Artaud-dramaturgul și omul de teatru ("al cruzimii"). Mămo sesizase ocazia - nesperată, deși așteptată - de a se adresa unei audiențe naționale enorme (estimată la cincisprezece milioane de francezi) în calitate sa de autor total, adică de scriitor al unor texte care dintotdeauna pictau, urlau, cântau, dansau, convocau și inventau zgomote și limbi corporale (celebrele glosolalii artaudiene), explodând cosmic: încolăcirii de forțe ce desfid formele, căutând permanent altele noi, mai "sănătoase" pentru reînțregirea ființei și pentru re-facerea Facerii.

Artaud urma să primească 20000 de franci ca autor și 3190 de franci pentru prestația actoricească (sumă pe care poetul a găsit-o revoltător de mică).

Cu excepția poemelor **Tutuguri** și a fragmentului intitulat **Întrebarea se pune dacă...**, deja scrise, întregul text al **Judecății...** a fost scris anume pentru această emisiune, pe parcursul lunii noiembrie 1947. După care, de-a lungul mai multor ședințe, între 22 și 29 noiembrie 1947, el a fost înregistrat. A mai urmat o ședință de înregistrare a fondului sonor: lui Artaud i se pusese la dispoziție, pentru a-și improviza "muzica", xilofoane, tobe, tamburine, timpane, gonguri, iar poetul a mai "tras", separat, și o coloană cu strigăte de diferite intensități și, de asemenea, cu glosolalii. După un prim montaj, la o primă audiție, Artaud a operat modificări (în special tăieturi) mai ales în textele citite de el însuși: "textul de deschidere" și **Concluzia**. La realizarea emisiunii participaseră actorii Maria Casarès, Roger Blin, Paule Thévenin și Artaud însuși.

Difuzarea emisiunii - care dura în jur de 45 de minute - a fost programată pentru luni, 2 februarie 1948, la ora 22,45.

Au început să apară anunțuri în presă, despre acest "personaj nepereche", "magicianul cel mai puternic al epocii noastre", "a cărui înregistrare a produs deja rumoare printre profesioniștii din Radio", "simfonia

(lui) de țipete de animale" bucurându-se însă de succes printre tehnicieni. Unele ziare s-au grăbit chiar să laude Radiodifuziunea pentru curajul de a-și încredința antena "vocii unui poet ca Antonin Artaud".

Se pare însă că - împrejurare fatală - tocmai astfel de articole i-au atras atenția directorului general al Radiodifuziunii, Wladimir Porché, care în ultimul moment - duminică, 1 februarie - a ascultat personal emisiunea și, pe loc, i-a interzis difuzarea.

Scandal, imediat, în presă. F. Pouey rămâne însă ferm pe poziții, nedispus să cedeze așa ușor, și, printr-o mișcare, spera el, abilă, prin care spera să forțeze mâna directorului general, decide convocarea unui fel de juriu independent, de comisie de arbitraj, din afara Radioului, compusă din persona-

cartea străină

lități de prim rang și de maximă notorietate din toate domeniile vieții culturale franceze pentru a-și da cu părerea asupra oportunității difuzării emisiunii realizate de Artaud. Zis și făcut. La 5 februarie 1948 (Artaud nu mai avea de trăit nici o lună), într-un studio al Radiodifuziunii, cincizeci (!) de nume sonore ale vieții artistice franceze (printre care R. Queneau, R. Vitrac - care a fost sollicitat să scrie și să înregistreze, ca preambul al emisiunii, o scurtă prezentare asupra locului pe care îl ocupa Artaud în poezia și în teatrul contemporan -, Max-Pol Fouchet, Ribemont-Dessaignes, Jean-Louis Barrault, L. Jouvet, J. Cocteau, René Clair, Paul ...luard, J. Paulhan, M. Nadeau, G. Auric, Claude Mauriac; dintre numele literare citate, câteva făcuseră parte din juriul care, în ianuarie 1948, îi acordase lui Artaud premiul Sainte-Beuve pentru **Van Gogh, sinucigașul societății**). Avizul a fost unanim pozitiv: emisiunea poate și mai ales trebuie să fie difuzată. Nu i se poate interzice lui Artaud libertatea de expresie, iar publicul francez nu trebuie privat de accesul la verbul inspirat al poetului. În ciuda verdictului fără drept de apel, direcția Radiodifuziunii a rămas fermă în refuzul ei de a risca să șocheze urechile și conștiințele francezilor prin difuzarea "provocării" zgomotos-vitriolante a lui Artaud. F. Pouey a demisionat din postul de director al programelor dramatice și literare ale Radiodifuziunii franceze.

Un fapt a atras imediat atenția presei, care l-a comentat îndelung: reverendul-preot Laval (de obediență dominicană), față bisericească deci, care făcuse parte din juriul de personalități, își dăduse și el avizul favorabil, impresionat, se pare, mai ales de profunda autenticitate a gestului artaudian: "Foarte

bine!", se pare că ar fi exclamat dominicanul, "în sfârșit, limbajul adevărat al unui om care suferă". "Pentru o dată, un om își strigă durerea și disperarea fără să trișeze." "Să-l lășăm pe Artaud să termine, o dată pentru totdeauna, cu Judecata lui Dumnezeu!"

După această audiție, la care participaseră și ziariști, părerile au început, însă, să se împartă și în presă, ajungându-se chiar până la declanșarea unor polemici. Încet-încet, tot mai mulți începeau să aprobe, ca înțeleaptă, decizia Radioului Național de a interzice difuzarea acestui text, de mare valoare și profunzime, desigur, dar pe care nu multe sensibilități păreau pregătite să-l primească. În timp ce unii laudau, astfel, cenzura, alții continuau să protesteze împotriva încălcării dreptului la liberă exprimare și a prostiei de a interzice valoarea să se propage: "I-ați interzice lui Rimbaud microfonul?", supralicitau (în însăși logica textului lui Artaud, de altfel) unii, comparație pe care alții au considerat-o deplasată. Concluzia: **Pentru a pune capăt judecății lui Dumnezeu**, opera unui "nebul genial și profetic", de un insuportabil "realism verbal", al cărei vocabular este "de o frustețe în comparație cu care cel al lui Henry Miller pare demn de Biblioteca Roz", trebuie gustată în cerc intim, restrâns. A fost invocată, sofistic, inclusiv "obscuritatea" textului. "Marele public" nu trebuia deranjat, supus la caznele voltaice ale gândirii.

Victorioasă, direcția Radioului a pus, ironic-provocator, textul la dispoziția presei, cu condiția să-l publice integral. Evident, nimeni nu s-a grăbit s-o facă. Cu excepția unei reviste, „Nyza”, atunci creată de câțiva tineri, care, în martie 1948, în primul său număr, a publicat întregul text, însoțit de specificarea: "Text integral, interzis la Radio".

Înainte de a-și părăsi postul, F. Pouey a mai organizat și o a doua audiție privată, pentru "inițiați" cu urechile bătucite de experimente, pe bază de invitație personală. Aceasta a avut loc la 23 februarie 1948, într-un cinematograful dezafectat.

Nici Artaud însuși - care se apropia cu pași mari, scandați, grăbiți, halucinați, de sfârșit - nu a tăcut. Dimpotrivă: cum și era de așteptat, a protestat și s-a explicat, apărându-se atacând, printr-o serie de scrisori, ocazie de care el a înțeles să se folosească pentru a prelungi, a amplifica și a clarifica gestul din emisiunea cu adevărat blestemată. Fapt pentru care aceste scrisori, nu multe la număr, trebuie considerate ca făcând, într-un mod deloc marginal, parte din corpul - explodat, în refacere, aflat în plină negociere a unei noi, autentice "sănătăți" - **Judecății lui Dumnezeu...**

ÎNSEMĂNĂRI DINTR-O CĂLĂTORIE ÎN EST

maria iaiu

Avenit toamna. Teatrele stau gata să-și deschidă porțile cu premiere pregătite încă la sfârșitul stagiunii. Totuși, deocamdată neexistând evenimentele nelung așteptate, mă mulțumesc cu adevărate frânturi dintr-un abia încheiat turneu al Teatrului „Nottara“ în Bulgaria. În vreme ce toată lumea stă cu ochii țintă spre Occident, acest teatru și-a propus să onoreze și invitațiile vecinilor din Est. „Cu ce-ar fi ei mai prejos? - se întreabă directorul Mircea Diaconu și, o dată cu domnia sa, și noi, cei care tocmai ne-am întors. A fost prezentat spectacolul **Cerere în căsătorie**, după A. P. Cehov, în regia lui Gavril Pinte în două festivaluri (la Burgas și la Plovdiv). Teatre construite după model sovietic (semănând cu casele de cultură de la noi), dar foarte bine dotate tehnic. Gazde deosebit de amabile și cu înaltă prețuire pentru teatrul românesc, chiar dacă în ultimii zece ani contactele cu noi au scăzut. (Și nu din vrerea bulgarilor!) Am aflat lucruri interesante de la colegii

noștri secretari literari. În urma reformei, acolo deja sfârșită, trupele nu cuprind mai mult de 15 actori cu contract permanent de muncă, distribuțiile completându-se cu colaboratori. Se preferă vedetele de prim rang, dar asta îngreunează enorm programarea reprezentațiilor, ele jucând în mai multe locuri. Prețul biletelor e mic (3 - 4 leva, adică 45 - 60 000 de lei), subvențiile inconsistente, astfel că teatrele bulgare se luptă din greu cu neajunsurile de ordin financiar. Acolo există un sistem de abonamente, care funcționează în mare măsură, conferind un public oarecum stabil. Pentru păstrarea acestuia, la începutul stagiunii și înainte de premiere, abonații sunt sunați și invitați elegant la spectacole.

Surprinzător, densitatea festivalurilor de teatru este foarte mare; de altfel, întreaga activitate culturală din marile orașe este ferventă. Bine organizate, fără înghesuiești în program (una-două reprezentații pe zi; la Plovdiv erau trei, dar fiecare în altă parte - în teatru, în curtea interioară pe o scenă demontabilă, și în stradă), cu bilete vândute doar pentru unele spectacole, cele mai multe fiind oferite gratis tot în speranța de a atrage publicul, manifestările de acest gen par mai așezate decât cele de la noi. Decurg normal, fără suprapunerii ori schimbări în ultima clipă.

Materiale publicitare adecvate sunt împărțite cu generozitate participanților.

M-am întors din Bulgaria cu sentimentul ciudat că sărăcia nu poate face ravagii acolo unde oamenii muncesc cu interes. Cele două orașe văzute în grabă (programul Teatrului „Nottara“ a fost foarte strâns, jucându-se în două zile în localități destul de îndepărtate una de alta) au un farmec aparte. La Burgas, casele sunt mai roase de vreme, dându-ți sentimentul că te afli în alt timp, în vreme ce la Plovdiv, oraș mult mai bogat, clădirile sunt (mai toate) renovate și bine întreținute, iar

thalia

orașul vechi, cu tradiție turistică, îți poate oferi oricând o călătorie în istorie. Translatorul care ne-a însoțit în toate cele patru zile, un cunoscut critic teatral și traducător de piese, pe nume Ognean Stambuliev, ne-a purtat pe străduțe labirintice, pavate cu pietre, prin anticariate cu exponate prețioase, arătându-ne și povestindu-ne lucruri fabuloase. O oră în centrul istoric al orașului Plovdiv m-a curățat de toată civilizația (prost înțeleasă) Coca-Cola. M-am întors în România cu sentimentul că neglijam (din necunoștință, indolență ori îngâmfare) un segment important al teatrului și culturii universale și cu bucuria că teatrul în care lucrez și pe care-l prețuiesc nespuse a reperat un mare succes.

Vom continua să facem cunoștință cu câteva aspecte din tabloul actual, practic necunoscut la noi al cinematografiei ruse contemporane, centrat în jurul unui festival relativ recent înființat și prezentat de cunoscuta scenaristă Natalia Riazanțeva, oaspete al Fundației Culturale „Mircea Dinescu“, interviu de Elena Loghinovski.

FETELE CENZURII

elena dulgheru

americanilor, care au făcut un film despre Stalin. La studiourile *Mosfilm*, tânărul regizor N. Lebedev a turnat ecranizarea cunoscutei cărți *Steaua* a lui Em. Kazanevici. S-a spus: iată încă un „film de aventuri american“, pe care tânără generație îl va viziona cu plăcere - „cinema pentru adolescenți“. Iar regizorul Balabanov, realizatorul foarte „comercialelor“ filme *Fratele și Fratele II*, având ca personaj principal un *killer* virtuos, devenit erou îndrăgît al tineretului nostru, a abordat și el tema războiului, și filmul lui chiar așa se numește: *Războiul*. Este vorba de actualul război din Caucazul de Nord, adică nedeclaratul război din Cecenia. Filmul este autentic, cu elemente de documentar.

Rep.: - Ce s-a putut viziona în secțiunea documentară a Festivalului?

N.R.: - În categoria filmelor non-ficționale de la *Nika* au existat multe lucruri deosebit de interesante. De pildă, filmul *La vânătoare de înger* al regizorului Andrei Osipov, despre viața scriitorului rus Andrei Belii. La realizarea lui s-au folosit fragmente de film mut, sonorizate cu voci contemporane; această abordare interesantă a alternanței dintre cronică și fotodocumentar a fost foarte apreciată. Nu este atât de simplu să realizezi astăzi un film biografic profund despre un poet simbolist al „Veacului de argint“ și decedat, pe deasupra, în anul '34.

A mai existat la secțiunea non-ficțiune un film extraordinar, foarte simplu, *Forsaj*, despre

aviatorii noștri militari din categoria specială a piloților de virtuozitate aparținând de aviația marină și despre nefericitul lor portavion rămas în Ucraina, adică aflat acum într-o țară străină. Despre destinele și familiile lor, despre problema alegerii, iar nu numai despre decolările și aterizările concrete pe portavion. Și iată că deodată a rezultat un film despre problemele cele mai dureroase ale patriei noastre, ale armatei noastre, obținut prin observarea cinstită a unei școli de aviație de elită. Filmul a fost realizat de o tânără femeie, Natalia Gueveva, tiza mea, tot de formație scenaristică. Am invitat-o sincer, astăzi aș face și eu film documentar: n-ai decât să iei o cameră în mână și să filmezi! Viața este plină de lucruri surprinzătoare și de asemenea drame și tragedii, încât nu e nevoie să inventezi nimic.

În schimb, la noi la televizor se perindă unul după altul seriale, în majoritate rusești, unul mai dur decât altul, mereu pe subiecte legate de criminalitate. Ne-am însușit această industrie; și dacă spectatorul de rând nu apucă să intre în sala de cinema, la televizor el preferă să vadă ceva „de-acasă“.

Interviu realizat de Elena Loghinovski.

Traducere de Elena Dulgheru

arta filmului

ironică, în ritmuri contemporane despre oameni foarte tineri. Mie mi-a plăcut noul film al lui Dmitri Meshiev, *Suita mecanică*. Cu toate că întreaga poveste este construită în jurul transportării unui cadavru, filmul este foarte amuzant, cu unele momente *horror*, dar în cele mai bune tradiții realiste și cu excelente prestații actricești. Nu este vorba de umor negru pur și simplu, ci de o largă panoramă a vieții noastre de provincie. A existat în concurs și un film despre război, *August '44*, semnat de cunoscutul regizor bielorus Mihail Ptașuk, decedat în mod tragic în ajunul festivităților *Nika*. Filmul are un subiect captivant, după nuvela cunoscutului scriitor Ivan Bogomolov (autor, printre altele, al nuvelei *Ivan*, care a stat la baza filmului *Copilăria lui Ivan*, regizat de Andrei Tarkovski - n.n.).

În genere, mulți regizori au abordat în acest an tema războiului - pe semne, după exemplul

Se consideră iconic acel semn care are la bază trăsături ale obiectului la care se referă. Cu alte cuvinte, materialitatea sa se identifică cu cea a referentului. Ca cel care face vizibil (exhibiționează) obiectul, semnul iconic devine materie - materie primă, materie pur și simplu - a poeziei în căutarea materialității cuvântului care dorește obiectul și nu semnul lui. Cu alte cuvinte, este prezentată o structură în locul alteia, aceasta din urmă înțeleasă ca realitate. Ceea ce urmează a fi reprezentat, obiectul, este un referent constant. Prin urmare, procesul referențial constă în prezentarea a ceva ca și cum ar fi ceea ce este. În acest sens, poeticul ar fi tentativa de a ajunge

conexiunea semnelor

la un *este* prin intermediul strategiei unui *ca și cum*, care de fapt nu se ia în considerare, toată atenția fiind concentrată asupra a ceea ce se reprezintă.

Această strategie poartă numele de *practică iconică* și este ceea ce în mod tradițional însemna trăsătura primordială a discursului poetic care includea în ea vechiul concept mimetic al reprezentării realului. Acest concept, bun sau rău, este însă cel care dă socoteală de cât de bine reprezintă un discurs poetic obiectul real. Chiar și curentele avangardiste pleacă de la acest principiu a cărui necesitate nici nu o mai pun în discuție.

epistolar

Indira Abdulvoap, Mangalia. Mi-ați trimis două scrisori. În prima îmi citați din **Hierofantul**, ceea ce mă mișcă, desigur, foarte tare și mă face să mă întreb cum l-ați găsit, cu alte cuvinte, cum a reușit să ajungă la Mangalia? Au și cărțile destinul lor, ar trebui să-mi spun, nu-i așa? Un volum cuprinzând versuri și câteva bucăți în proză cu iz de eseu însoțește această primă misivă, **Cleopatra de buzunar**, volum apărut chiar anul acesta. Dorința de afirmare v-a făcut să vă grăbiți. Așa că opusculul a rezultat așa, eclectic și nu suficient de reprezentativ pentru înzestrarea pe care o aveți. Gustul succesului în literatură e plăcut, ca în oricare alt domeniu de altfel, dar gândiți-vă că amânat puțin s-ar putea să fie mai dulce. Asta fiindcă vă ghicesc ambițioasă, în pofida tonului ostentativ sceptic în care-mi enunțați părerea dumneavoastră despre lume. În fond, scrieți cum se scrie la șaptesprezece ani când ai talent. Vă urez succes în clasa a XI-a.

A doua scrisoare m-a mâhnit peste măsură. Îmi spuneți că ați fost clasificată prima la faza pe județ a Olimpiadei de limba și literatură română, dar că, având în vedere numele dumneavoastră, mai exact originea, cineva a contestat nota, care era 10 inițial și care a fost transformată în 9,70. Urmarea a fost că n-ați mai mers la faza națională. Este trist și primitiv că se întâmplă așa. Nu cred că vă consolează dacă vă spun că și prin alte părți se petrec lucruri similare uneori. La șaptesprezece ani nimic nu te consolează pentru o astfel de nedreptate. Și nici nu aveți, de fapt, nevoie de consolare. Știți deviza unuia dintre exploratorii celebri ai lumii, „Ai reușit, continuă! N-ai reușit, continuă!” Cât despre cei care au comis o asemenea barbarie, călcând peste sufletul unui copil, nu am cuvinte îndeajuns de tari pentru ei. Vor rămâne cu rușinea.

Între noi, trebuie să vă spun un secret: la nici una dintre fazele Olimpiadei de română nu se distribuie talent. E bine să vă gândiți că

Despre video-poezie

mariana ploae-hanganu

Exacerbarea practicii iconice - adică tentativa exagerată de exprimare a obiectului - a condus la poezia concretă. Semnul iconic, ca și simbolul, fiecare în felul său, are ca funcție semiotică relația cu obiectul. Ca atare, poezia concretă evidențiază paradoxul simbolului care trimite la expresia iconică a obiectului. Dar, cum am mai arătat, simbolul se caracterizează tocmai prin distanțarea față de obiect. De data aceasta, simbolul face vizibil faptul că totul este o farsă redusă la semn. Conceptul mimetic de oglindire a realului lipsește discursul poetic de obiectivul său principal, acela de a evoca obiectul.

Depășirea acestei situații s-a încercat prin tentativa de desacralizare a caracterului simbolic al cuvântului. Din cuvânt s-a făcut un simulacru, un semn al cuvântului, o imagine care nu are nevoie neapărat să se refere la un obiect sau, în cel mai bun caz, obiectul este însuși cuvântul a cărui imagine este. Practica video-poeziei închide cuvântul în universul grafiei computaționale și al imaginii produse de calculator. Rezultatul este diminuarea până la anu-

lare a caracterului de simbol al cuvântului. Culoarea, mișcarea cuvântului pe ecran, scindarea lui, dinamismul, întretăierea cu alte imagini, multiplicarea, toate produc o distanțare a reprezentării de conținutul ei care duce în cele din urmă la anularea caracterului obiectiv al cuvântului, făcându-l pasibil de interpretări multiple. Este vorba de fapt de a realiza o reprezentare în loc de a reprezenta o realitate, iar această reprezentare devine de cele mai multe ori o orgie de semne disociate de obiectele lor, semne aflate într-un tip de relație care nu se bazează pe legături simbolice. Suita de imagini nu trimiteră la cunoaștere, ci la contemplarea pasivă, fără gândire simbolică, a imaginii (imaginilor) în sine.

citatie surescitata

„Țipătul fiecărei mișcări a secundarului îi bătuca mintea, ca un ciocan ce lovește un obiect dur în răstimpuri scurte și egale. Spațiul se lungea cu fiecare bătaie. Părând un metal înroșit supus torturilor fierarului. Somnul nu venea. Noaptea spălase demult ferestrele. Se puteau zări doar punctele astrale ce sclipeau ritmic, urmând parcă tropărea tic-tacului de pe perete.“

„Persoana nu e mai amplă atunci când *vacuumul* temporal îi oferă mai mult răgaz. Dar nici invers... atunci când nu are deloc. În perioada aceea, când mișcarea sub impactul trecerii îi era străină, singura structură ciclică pe care o cunoștea nu era alta decât cea a zilei și nopții. Se desfăta cu simplitatea aceste mișcări circulare, lumină-întuneric, lumină-întuneric.“

„De altfel, de atunci rămăsese cu ideea că viața vegetală este longevivă tocmai fiindcă nu consumă energia pe degeaba, nu se aruncă în mărunțșuri, ci stă drept, neclintit și trăiește infinitesimal. Simplu și la obiect. În timp ce omul se varsă în tot felul de chițibușării, în *detaliile secunde*.“

„Mișcare invizibilă în care suntem prinși fără să vrem, transpune trăirile pe o axă ritmică, de la 0 la infinit. Dar trăirile doar se numără prin asta, nu se retrăiesc. Durerea numără cel mai bine secunde. Exuberanța le șterge... e ca o infuzie a realului în atemporal. Sângerarea timpului s-ar datora unei dureri universale, unei boli de omniscență, care pătrunde în lucruri, în oameni, scoțând la iveală ascunsul.“

„De când își găsisse de lucru, clipele se spulberau în neștire... erau ca niște bile perisabile, goale pe dinăuntru, care explodau la cea mai mică mișcare.“

„Inerția stufoasă a timpului îl împinge în jos, într-o lume îmbuibată de schimbare. Ar fi vrut să numere orele... dar era prea dureros.“

(Dorin Mureșan - „Oglinda literară“)

destinul unui scriitor adevărat nu e să umble după premii și după coroane, ci să trudească încrezător în steaua lui și să fie convins că dacă-și gospodărește talentul, acest lucru se va vedea la timpul potrivit. Gloria literară nu e întotdeauna echivalentă cu premiile. Feriți-vă, de asemenea, să vă instalați într-o condiție de copil-minune! Așa-ceva nu rezistă. Mâna pe carte, deci, și pe condei, și scrieți-mi ori de câte ori simțiți nevoia. Cât despre textele pe care mi le-ați trimis, e bine, dar cred că puteți scrie încă mai bine. Pe acestea le păstrez și mai aștept și altele. Și, să nu uit, din destinul unui scriitor care vrea să intre în dicționarul de literatură face parte și pseudonimul la care poate recurge, *le nom de plume*, cum zic francezii. Indira e un nume foarte frumos, dar mai trebuie ceva.

Pr. Leon Dură, Râmnicu Vâlcea. Mi-au sosit din partea dumneavoastră două volume: **Scrisoare de la îngeri. Poeme hristice și Lacrimi amare. Metatron** (Editura Logos, 2000 și, respectiv, 2002). Cu sinceritate vă mărturisesc faptul că mă onorează în chip deosebit încrederea pe care mi-o acordați, dar instrucția mea în probleme de dogmatică este insuficientă pentru a tenta măcar un comentariu cât de cât aplicat la textele tipărite acolo. Și nici între colaboratorii „Luceafărului“ în momentul de față nu există cineva avizat. Ar fi de tot neplăcut să ne apucăm să ne dăm părerea asupra unor chestiuni în care nu ne pricepem. Dacă unii o mai fac, e spre paguba lor și a ideilor pe care ar trebui să le servească în deplină cunoștință de cauză. Tot ce pot face este să semnalez cărțile și să spun că și prin tradiția îndelungată a textelor religioase și prin stilul dumneavoastră atingeți nu rareori literatura.

Al dumneavoastră,
Radu Voinescu

Sub înaltul patronaj al Președintelui României

Uniunea Scriitorilor în colaborare cu
Ministerul Culturii și Cultelor
Societatea Română de Radio
Primăria Municipiului Mangalia
Ziarul „Ziua“

Festivalul Internațional

ZILE ȘI NOPTI DE LITERATURĂ

19/24 septembrie 2002 Neptun/Mangalia

Colocviul INTER ARMA SILENT MUSAE?

Premiul Literar Internațional OVIDIUS

Acordat pentru valoarea recunoscută a operei literare, contribuția la afirmarea libertății de expresie și a toleranței interetnice

cu participarea scriitorilor:

Nemesio Sancez, Jacques Izoard, Eric Brogniet, Charles Carrere, Ecaterina Evanghelescu, Paviz Khazrai, Nicolae Gerard, Jose Luis Reina Palazon, Maria Bejanovska, Lyubomir Levchev, Axel Maugey, Gao Xing, Yang Shiguang, Yu Jianzhong, Fan Wen Slavko Mihalik, Pentti Holappa, Dinu Flămând, Marilyn Le Nir, Yves Di Manno, Guy Goffete, Sebastian Reichmann, Dumitru Țepeneag, Alexandre Voisard, Michel Deguy, Raphaëlle Rerouille, Alain Robber-Grillet, Jorge Semprun, Kurt Drawert, Andrei Zanca, Philip Dracodaidis, Elisheva Zohar, Stavros Deligiorgis, Victor Ivanovici, John F. Dean, Hugo Hamilton, Asher Reich, Sami Michael, Riri Manor, Giuseppe Bonaviri, Raffaella Bonaviri, Sarah Zappulla Muscara, Mimmo Morina, Anise Kolz, Bogomil Gjuzel, Ljiljana Dirjan, Paul Bailey, Grace Ingoldby, Alan Brownjohn, George Szirtes, Urszula Koziol, Jose Augusto Seabra, Gennadji Ajgi, Evgheni Popov, Adam Puslojic, Risto Vasilievski, Milan Nenadic, Ileana Ursu, Tomaz Salamun, Adrian Mac Liman, J.J. Armas Marcelo, Adam J. Sorkin, Matei Călinescu, Raymond Federman, Ion Milos, Lasse Soederberg, Kjell Espmark, Cenghiz Bektas, Adnan Binyazan, Gulsum Gengiz, Ulker Koksak, Hifzi Topuz, Hubay Miklos, Farkas Jenő, Zalan Tibor, Nicolae Breban, Eugen Uricaru, Ion Pop, Marta Petreu, George

Bălăiță, Ioan Flora, Mircea Dinescu, Ion Mircea, Bogdan Ghiu, Mircea Ghițulescu, Irina Horea, Elena Loghinovski, Cornelia Maria Savu, Cezar Ivănescu, Viorel Sâmpetean, Gabriela Adameșteanu, Cassian Maria Spiridon, Alex. Ștefănescu, Antoaneta Ralian, Nicolae Prelipceanu, Gabriel Chifu, Lucian Alexiu, Liviu Ioan Stoiciu, Doina Uricariu, George Vulturescu, Ion Zubașcu, Ioan Es. Pop, Nichita Danilov, Iosif Naghiu, Constantin Novac, Magda Cârnelci, Petre Stoica, Silvia Kerim, Dumitru M. Ion, Liliana Ursu, Grete Tartler, Ion Hobana, Ioana Crăciunescu, Marian Drăghici, Marius Tupan, Nicolae Dabija, Ioan Groșan, Leo Butnaru, Mihai Cimpoi.

Cu sprijinul Institutului Cervantes din București, Institutului Francez din București, Arhiepiscopiei Tomisului, MEGA PRESS Holdings S.A., Băncii Comerciale Române, Grupului Financiar MUNTENIA, Universității Ovidiu - Constanța, Academiei Navale - Constanța

mariana cris

De multe ori m-am întrebat, observând zgomotul furibund făcut în jurul meu de diversele declarații, poziții, critici ș.a.m.d., ce-i mână pe acești oameni în a-și uita trecutul? Faptul că azi ești liberal, mâine țărănist și poimâine pesedist e o meteahnă mai veche la români. Faptul că în perioada interbelică mulți i-au ridicat osanale Regelui Carol al II-lea, pentru ca mai apoi să se decică de el, este un fapt arhicunoscut. Că mulți simpatizanți ai Gărzii de Fier au îngroșat, o dată cu venirea trupelor rusești pe teritoriul nostru, rândurile comuniștilor, iar se știe. Ce este însă mai periculos, mai ales astăzi când se constată o amnezie voită a atrocităților stalinismului și comunismului, falsă biografie. Am asistat, imediat după '90, la tot soiul de discursuri, care mai de care mai patetice, privind greaua moștenire a comunismului. Aceste critici nu veneau din partea unor oameni care, într-adevăr, au suferit din cauza hulitului sistem, ci din partea celorla căror le-a plăcut să străbată bulevardele Bucureștiului în mașini negre sau au condus cu acribie organisme importante din mass-media. Și dintr-o dată, ca o boare ce se risipește în zori, toți acei oameni care s-au bucurat din plin de binefacerile sistemului hulit, au devenit pe rând fie liberali, fie țărăniști, fie... democrați. Uitând că toate aceste curente politice sunt însoțite de o ideologie. Ce însemnau aceste ideologii pentru ei, nu le era prea clar. Important, în acele momente, era să te afli la tribună, în Piața Revoluției, și să declari importanța democrației, știind că în adâncul sufletului tău erai un biet mic dictator.

Timpul a trecut și mistificarea și falsa idolatrie față de democrație și-au spus cuvântul. Un semn a trebuit făcut de acolo de sus, de pe dealul cotrocenilor, încât toți acești democrați care erau oripilați de ce s-a întâmplat timp de o jumătate de secol în România, să tacă sau să zâmbească și să-și frece palmele de bucurie atunci când tot „foștii“ le dădeau premii și decorații. Se spune că lupul își schimbă blana, dar nărawul ba. Toți acești lupi democrați și-au schimbat hainele, mărcile mașinilor, apartamentele sordide de bloc și-au trecut voinicește la a-și asimila mult dorita marcă „om de afaceri“ sau „politician“. Căci așa au văzut ei în filmele americane ale anilor '60 - '70, când nu conta morală sau integritatea, ci numai „afacerea“. Această marcă s-a întins, precum o pecingine, și la lumea scriitoricească. Sunt destui confrăți, aidoma unor veritabili cameleoni, care „au uitat“ că în anii '60 au intrat de bună

PSEUDOMORALITATEA LA ROMÂNII

voie și cu carnete în regulă într-un sistem ce profera umilința și disprețul față de oameni. Ba mai mult, au fișat și întocmit note informative pe la organele opresoare. Astăzi, s-a instalat o binemeritată uitare și îi vezi pe la diverse întâlniri, la care mai participă și veritabili disidenți europeni, cum storc lacrimi de crocodil în amintirea foștilor deținuți politici. Sigur, îmi veți spune, nu toată lumea are stofă de erou, așa cum au avut-o cei care au trecut prin închisorile comuniste. Dar, atunci când este imperios necesar să ai *decenta* sau *curajul* de a recunoaște că ai greșit sau că te-ai lăsat îmbătat de promisiunile făcute de sistem. Că ai profitat din plin de binefacerile lui, de elogiile lui ș.a.m.d. Căci în sistemul, mult hulit astăzi, dincolo de păcăleala cenzorilor, cărțile aveau tiraje exorbitante, avantașele erau destul de mari, iar în momentul când nu-ți mai convenea te duceai frumușel la Paris, sau la Frankfurt, sau la Roma și rămâncai puțin - cam vreo două decenii - să vezi ce se întâmpla în exilul românesc. După ce îți făceai o imagine exactă a lui, brusc te gândeai, printre aburii de cafea din vreo cafenea pariziană sau berlineză, la frumosele tale meleaguri mioritice și ți se făcea dor nespuse de ele. Și așa te-ai întors, imediat după marea brambureală, și te-ai urcat la tribună pentru a-i învăța pe frații tăi ce înseamnă democrația. Și da si luptă, si da si

Ca într-un coșmar, acești politrucci sunt prezenți și azi, dar în alte haine. Democratice. Oare acești oameni, seara, la lumina lanpadarului, nu se gândesc la ce se întâmplă cu ei? Oare nu suferă de o gravă maladie? E greu de spus. Se pare că pierderea identității profunde este iremediabilă. Nu poți face cu răfenie într-un suflet, când în adâncul lui există atâta zgură și lașitate! Darămite într-o societate pe care ne-o dorim cu toții așezată pe temeiurile democrației. Sigur, poate sun mulți care au resentimente și visurile lor sunt străbătute de coșmar. Dar sunt și mai mulți cărora le place să trăiască într-o pasivitate neînțeleasă de europeni. S-a făcut atâta tevatură cu dosarele de la CNSAS. Mulți care și au văzut dosarul au constatat cu stupeoare că sunt fragmente din el care lipsesc. Unde se află ele? Și de ce dosarul nu este complet? Sunt întrebări care vor rămâne, decenii de acum încolo, fără răspuns. Mai mult, și-au putut identifica, dincolo de numele de cod informatorii. Aceștia trăiesc. M-am întrebat de multe ori, dacă somnul acestora este liniștit. Dacă pot respira, dacă pot să se miște liber și liniștit pe stradă alături de cel căruia cu numai 12-15 ani în urmă, îi întocmea notă informativă pentru Securitate. Știa foarte bine ce îl aștepta pe amicul lui. Erau ore și ore de interogatoriu, de urmărire a telefonului, corespondenței, a persoanelor cu care el în

fonturi în fronturi

luptă, vorba unui grecotei ce a poposit pe la noi și a rămas în dramaturgie, ți-ai întâlnit tovarășii într-o crez politic, și ai început călătoria printre ideologii, de data asta democratice.

Politica la români nu ține nici de cel mai elementar simț moral. Nu contează ce crezi, nu contează dacă ai apetență pentru vreun curent ideologic, contează numai dacă respectivul partid îți aduce bunăstarea sau influența. Restul sunt fraze sforăitoare, demne de a buimăci lumea și de a-ți aduce avantaje. Această caracteristică e veche la noi. Se pare că s-a instalat din epoca fanariotă.

Scriu aceste rânduri gândindu-mă la importanța pe care ar trebui să o aibă acum recuperarea memoriei. Toată copilăria mea și adolescența au fost sufocate de minciună. Istoria pe care o învățai la școală, era una mistificată. Personaje, care azi sunt cele mai democratice, erau prezente pe ecranul televizorului laudând binefacerile comunismului. Am înțeles mai târziu că era absolut necesar să faci *compromisul* pentru a-ți fi publicată o carte. În momentul în care nu îl făceai, atunci cartea era uitată în vreun sertar de editură sau, mai rău, era scoasă de sub tipar. Erai *persona non grata*, erai repede anchetat de Securitate și dintr-o dată îți vedeai drumul închis. Nu mai puteai publica nimic, decât asculta discursurile sforăitoare ale politrucilor.

drăznea să vorbească. Și totuși, astăzi, asemenea oameni n-au nici un fel de resentiment, de neliniște. Ba mai mult, se cocoată în funcții publice și de acolo ne dau seara, tot la televizor, lecții de integrare europeană. Și atunci vrem să facem curățenie? Mă tem că ea nu este decât o mimare. De când m-am născut trăiesc într-o mimare a libertății. Există un soi de schizofrenie care se instalează lent, încât nu mai știi dacă toamna este reală sau nu, dacă mersul tău pe stradă este liber și nimeni din umbră nu te urmărește. Din acest motiv s-a născut la noi povestea cu următorii și urmăriții. S-a ajuns până într-acolo încât să vezi aproape în fiecare om un potențial informator al serviciilor secrete. Toată această schizofrenie s-a cuibărit în mentalul nostru, iar pe acest fond adevărații vinovați sunt democrații cu haine croite după ultima modă și cămăși scrobite.

În rest, există o gloată imensă care aleargă nici ea nu știe unde, o lipsă de polemică serioasă, pentru că mintea e aproape golită de idei, o subcultură care se întinde ca o imensă pată uleioasă în mentalul oamenilor, o pădure de uscături, în mijlocul căreia, din când în când, ca o speranță, apare un vlăstar. Și peste toate acestea, vorbe, multe vorbe, discursuri lipsite de substanță, cărți din care se poate face hârtie igienică, încât Cuvântul pare că se volatilizează. Ce este de făcut? Nimic.